

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője Rózsa Sándor főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Rövid szemle oktatásügyünk felett.

Hazánkban általában s a magyar ev. ref. egyház területén különösen bámulatos fejlődés tapasztalható az oktatásügy terén a legutóbbi három évtized alatt.

Népiskoláink száma tetemesen növekedett, az iskolába járó tanulók létszáma örvendetesen nagy, tanítóink képzetebbek, sőt az idegen nemzetiségek közt a népiskola segítségével a magyar nyelv ismerete s talán a magyarosodás is terjed; a népiskolai tankönyv-irodalom a szűkségen felül termel, majdnem túlteng, a tanítók helyzete is javult anyagilag és erkölcsileg. Azonban mindezen való tények mellett is csak azt mondhatjuk, hogy a népiskolaügy fejlődése inkább csak extensív, mint intenzív irányban történt; népiskolai oktatásügyünk javult, de még nagyon sok a hiánya, az árnyoldala. Míg nyugati szomszédainknál 8—10 évig kötelező a mindennapi iskolába járás, addig nálunk még a 6 évi iskoláztatás sem volt keresztülvihető. Hogy e különbségnek mily nagy befolyása van a nép értelmességére, ügyességére, használhatóságára és sok tekintetben erkölcsiségére nézve is, azt még bizonyíthatni is felesleges. A ki azonban kételkedik, tegyen kirándulást a nyugati államokba, tanulmányozza a népéletet, s a különbség azonnal szemébe ötlük. És még e hat évi tanfolyam is hogyan van berendezve? Még előkelő városainkban is 80—100 növendéket olykor több osztály tantárgyaira kell tanítani egy és ugyanazon tanítónak, nem ritkán oly tanteremben, a melybe 50—60 tanulónál többet elhelyezni nem volna megengedhető. Hogy ez a túlságos létszám mily hátrányos az egészségre s a tanulók előhaladására nézve, már rég panasz tárgyát képezi. Ennélfogva világos, hogy még az adott keretben sem lehet a tanítás oly ered-

ményes, mint valóban lehetne akkor, ha egy-egy tanítónak legfeljebb 50—60 tanítvánnyal kellene foglalkoznia. Ez is nagy szám, de mégis így inkább lehető az okos tanítás és körültekintő fegyelmezés és nevelés; nagyobb eredményt lehet így felmutatni tanításban és nevelésben egyiránt. Hogy a létszám mily befolyással van a tanítás és nevelés eredményére, ezt különösen Dresdában tapasztaltam a háromféle népiskolában, melyek ugyan mind 8 osztályuak valának, de a tandíj mennyisége szerint, illetőleg a szülék fizetési képessége szerint voltak berendezve. A Gemeindegatschuleban egy-egy osztályban 60, a Bezirksschuleban 50, a Bürgerschuleban 40 tanuló volt. Az eredmény legalább is oly arányban volt kedvezőbb, a mint a tanulók száma kisebb-kisebb volt. Hát a tanítók díjazása? Az is sokkal jobb, magasabb a nyugati államokban, mint nálunk, ott a tanítók helyzete általában előnyösebb. S mi ennek a különbségnek az oka? Miért nem tüntetjük el az útból az oktatásügy fejlődésének itt felsorolt akadályait? Hiányzik talán a vezetőknél a belátás, a jóakarát? Egyik sem hiányzik, hiszen tudják azok, hogy népünk annyival értelmesebb és jobb erkölcsű, minél jobb, czélszerűbb nevelést nyert, sőt tudjuk, hogy a nép vagyonszerzési képessége, élelmessége és használhatósága is egyenes arányban áll értelmességével és becsületes jellemével.

Mi hát a baj? Talán szegények vagyunk arra, hogy közoktatásügyünket a művelt nyugati népek iskolaügyének színvonalára emeljük? Vagy népünk nem akar eleget áldozni a nevelésre? Mindegy, az azonban bizonyos, hogy az oktatásügy fejlesztése, magasb színvonalra állítása pénz, még pedig sok pénz nélkül nem is képzelhető. Nemcsak a hadviseléshez szükséges e három eszköz: pénz, pénz, pénz, hanem a műveltség megszerzéséhez is. De szívesen is

kell áldozni a pénzt erre, mert semmibe sem lehet oly gazdag jövedelmezés reményével befektetni a pénzt, mint épen a jól rendezett iskolákba.

A népnevelés mellett a mi felekezetünk nagy buzgósággal ápolta a közép- és felső oktatásügyet is, mert tudta, hogy a tanult, tudós nemzedék az egyháznak is legerősebb, legtöbbet érő támasza: tudta, hogy a magasb intelligencia kormányozhatja és vezetheti az egyház hajóját bölcsen szirtek és akadályok között; tudta, hogy ettől függ díszje és méltósága is az egyháznak. Azért különösen a középfajta iskolák nagy számban állítottak és tartattak fenn. De a milyen igényű a kor, rendszerint olyan az iskolája is. Régen az egyszerű berendezésű, a mai értelemben szervezett sem bíró iskolák fentartása kevés áldozatot kívánt. Ez egyszerű, primitív berendezésű iskolák azonban, a maguk idejében, tettek annyi hasznat és szolgálatot, a mennyit tőlök várni lehetett. Az ötvenes évekkkel egy egész új korszak kezdődik nálunk is. A felső és legfelsőbb oktatásügyre nézve sokkal magasb igények érvényesülnek. A rendszertelenség helyét szigorú rend és szervezet foglalja el, a tanárok száma szorosan meghatározatik, díjazásuk fokként javul, társadalmi állásuk emelkedik; különösen a középiskolai tanárság qualificatiohoz köttetik, az egyetemi képzés *conditio sine qua non*-ná lesz; az állam palotákba helyezi s nagyszerű felszereléssel látja el középiskoláit. A középiskolai tanárság, érezve tudományos képzettségét, ismerve a tanítás és nevelés terén, sőt a tudományos irodalomban

is elért sikereit, megértve saját becsét, fontosságát, követelőleg lép fel, hogy képzettségéhez, az általa teljesített szolgálat értékéhez képest nyerjen és élvezzen a társadalomban méltányoltatást úgy díjazásban, mint társadalmi becsültetésben. Az állam, ha nem is mindent, de sokat, nagyon sokat tett tanárai helyzetének javítására és emelésére. A középiskolai tanári állás valóban szép és díszes, nagybecsű állás ma már.

A példa vonz: vonzania kell, ha elmaradni nem akarunk; a törvény pedig kötelez s azzal nem lehet harcban állanunk, ha élni és boldogulni akarunk. A törvény kötelező ereje és a példa vonzó hatása autonom iskoláinkra is áterjedt. Ezeknek ősi, privilegizált helyzete megszűnt; dologi és személyi tekintetben az állam iskoláival egyenlő színvonalra kelle emelkedniök.

Azonban ha egyházkerületünk középiskoláin végig tekintünk, szomoruan kell tapasztalnunk, hogy habár az 1883. évi XXX. t.-cz. keletkezte előtt is, de még inkább azután a fentartó testületek igyekeztek is a kor és törvény követelményeivel számot vetni, épen azért iskolák építésére, azoknak bútorokkal s taneszközökkel ellátására újabb áldozatokat hoztak, új tanszékeket állítottak, a tanárok fizetését emelték és javították, mindazáltal számos gymnasiumunk az idézett törvény szövegszerű követeléseinek sem tett eleget, annak életbelépte óta a középiskolai tanárok helyzetének javítására célzó törvényes intézkedések által teremtett helyzet még inkább mutatja, hogy gymnasiumaink jó nagy része s az állam gymnasiumai nem állanak

✠ TÁRCZA. ✠

Jézus gondolatai az Isten országa jövőjéről.

(Folytatás.)

Ugy van. Jézus nem jövendölte meg azokat a jeleket, melyekből következtetni lehetne az ő eljövételére. Nem. Azokat a momentumokat, melyeket előtérbe állit, úgy kell felfogni, mint a melyeknek az a célja, hogy a hozzávaló hűségben megerősítsenek, hiszen, minden kijelentésének vallásos színezete, értéke és célja van. Amde, mit akarhatott ő így ezekkel. Mindjárt megmondjuk.

Jézus nagyon jól tudta, hogy minő megpróbáltatásoknak lesznek kitétetve tanítványai mindjárt az ő halála után, mikor is hitükért és hitükben kemény próbáknak lesznek kitétetve és hűségük is meg fog talán lenni. A sok kísértésben erejük meggyengül és a gonosz meg fogja őket környékezní. Szenvedni fognak és a küzdelem véres verejtékkel és keserves könnyekkel öntözi meg bánatos arcukat. De, ne féljenek; felfakad majd éppen ezek miatt bennök a váltság utáni vágy, imádkozni fognak és a Jézus meghallgatja őket és közelükbe

fog majd jönni.* És megkezdődik majd az Isten országának nagy beteljesedése.**

Igy tekintve már a megfelelő helyeket, egészen helyes értelmet találunk mindenütt. Vagyis, annak belátására jutunk, hogy Luk. 17, 22.-ben Jézus csak arra akar figyelmeztetni, hogy tanítványainak a szenvedés poharát nem szabad elvetni, míg azt mind végig ki nem itták és nem szabad azt hinniök, hogy megszakításokkal állhatják ki a megpróbáltatásokat. Nem. Am a kísértéseknek sem szabad hogy engedjenek, pedig olyan csábítóan fog az nekik feltűnni (*ὁ δὲ ὡς καὶ ἐστὶ*), mint

* Luk. 17, 22.

** Így jön ki az értelem, ha összehasonlítjuk Mt. 24, Márk 13. és Luk. 21-et, mert kitéjük, hogy sem Mt., sem Luk., hanem csakis Márk tartotta fenn az igazi értelmet, mint eredeti tudósítás. V. ö. Luk. 21, 12. *πρὸς τὸς πάντων*, mely mindent megfordít az időben; továbbá, hogy Mk.-nál hiányzik Máté 24, 14.: *καὶ τότε ἔξει τὸ τέλος*, a mely hiány egészen más színben tünteti fel a tudósítás értelmét; aztán, hogy Márk 13, 12.-ben az *ἀδελφὸς ἀδελφόν* stb. nem úgy vannak mondva, mintha az a ker. gyülekezet tagjaira vonatkoznék; és hogy Márk Mátéval abban is ellentétbe jön, hogy a Márk 13, 9.-ben a *βλέπετε ὅπως ἐλατῶς* által *intó* figyelmeztetésekre enged kilátást és vonatkozást, a mely gondolat aztán ismét 13. b-ben ismétlődik: *ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὕτως σωθήσεται*.

egy színvonalon, a mi aztán azoknak versenyképessége rovására van.

Vegyük sorba a főbb hiányokat és eltéréseket.

Az 1883: XXX. t.-cz. 32. §-a szerint „a középiskolákban a hittanárokon s szépírási-, továbbá a tornatanítókon s a nem rendes tantárgyak tanítóin kívül a tanárok száma (az igazgatót beleértve) a nyolcz osztályú intézetben legalább 10, a hat osztályúban legalább 7, a négy osztályúban legalább 5. A rendes tanárok száma (az igazgatót kivül) bármely középiskolában nem lehet kisebb az abban fennálló osztályok számánál.

A főgymnasiumokban a tanárok száma és minősége a törvény idézett §-ának megfelelő, de a négy kisebb gymnasiumok közül csak a békési hatosztályú gymnasium tanárkara nem kifogásolható a törvény szempontjából, a karczagi, h.-böszörményi, h.-nánási hat osztályú gymnasiumokban nincs annyi rendes tanár, a hány az osztályok száma, Karczagon a hat osztályban épen csak 3 rendes tanár működik; de a mi a legnagyobb baj, ez intézeteknek tanárkara nem állandó, örökös változásban van hol több, hol kevesebb tanár. A tanároknak ezen örökös hullámválása felette káros tanítás és kezelés tekintetében egyiránt. Így nem fejlődhetik ki a tanárok között üdvös közszellem, nem szilárdulhat még az intézet renomméja, sőt a sok kezdő és kísérletező tanerők még az intézet meglevő jó hírnevét is elpusztítják. Ezen változásnak valamint annak, hogy e gymnasiumok helyettes és segédtanárok beállításával segítenek magukon egyik legfőbb oka a csekély fizetés.

A gymnasiumi tanárok fizetésére nézve az „Egyházi törvények“ 454. és 470. §-ai rendelkeznek. Ez utóbbi §. szerint „A rendes tanárok fizetése azonban lakáson, vagy 200 frt lakbéren kívül 1200 frt; az igazgató külön tiszteletdíja pedig, teljes gymnasiumban 300 frt, nem teljes gymnasiumnál 200 frtnál kevesebb nem lehet.“ E §. tehát megállapítja a gymn. tanár fizetésének s illetőleg az igazgató tiszteletdíjának minimumát. Azonban öt gymnasiumunkban a tanári fizetés még e minimumot sem éri el, mert például H.-Böszörményben, a tanári fizetés 800 frt, H.-Nánáson, Karczagon, Békésen 1000—1000 frt, M.-Szigeten az államsegély daczára is csak 1100 frt; és még ide járul az is, hogy ezen gymnasiumokban az ötödéves korpótlék sincs behozva. Én hivatali tiszteletből folyólag mindezen helyeken figyelmeztettem az igazgató tanácsokat, hogy tanáraik fizetését jobbitsák s legalább a minimumig emeljék fel. Néhol államsegély nyérése reményében, máshol a terhektől való szabadulásra hivatkozással biztattak, hogy a tanári fizetéseket jobbitani fogják. H.-Böszörményben a derék és igazán intelligens igazgató tanács készséggel ígérte meg, hogy e célra minden lehetőt megtesz, indítványnyal is lépett fel a fentartó testületnél, a presbyteriumnál, de itt szűk látkörű, féltudakos emberek csökönyössége az üdvös célú indítványt elbukatta. Vajon az indítvány elbukása nem fogja-e lassanként maga után vonni a gymnasium bukását is?

Kisújszállás ez idő szerint állami segély mellett is csak a minimális fizetést s lakbért adja; de látva az idők jeleit, mozgolódik, hogy

a lidérczfény, hogy Krisztustól elvezesse őket; nem szabad engedniök, hiszen majd meg fogják látni ennek hiábavalóságát s vele azt, hogy minden ezzel rokon beszéd milyen balga és okta'an; meglátják, midőn, mint a villám feltűnik mindenütt a nagy idő és abban ő és pedig mindenki előtt meggyőzően, hogy senki bizonyítására semmi szükség nem leszen. Aztán nekik nem szabad a világba és annak örömeibe visszasülyedni,* melyben folytatni akarják az emberek világi foglalatosságait, mintha az úgy volna jól és másképpen nem volna szabad lennie.** De mint Luk. 17, 22-ben, úgy Márk 13, 20. és Mt. 24, 22-ben sincs oly értelem, hogy itt mást, mint azokat az intéseket lássuk, melyek fentebb voltak elsorolva. Az *ὅτι ἂν ἐσώθη πάντα σάρξ* nem a testi halálra vonatkozik, sőt nem is azt jelenti, mintha tán a kegyesek Jézus intései következtében megtartatnának; valamint arra sincs utalás, hogy tán Jézus a Jeruzsálemben maradottakra gondolt volna, kik közül némelyek

* Luk. 17, 26. Mt. 24, 37. kk.

** A *βδέλυγμα ἐρημώσεως* olyan, hogy annak nem politikai, hanem ethikai megszabadulás kell, hogy eredménye legyen. V. ö. Márk 13, 15. 16. Luk. 17, 31. 32.: *μημνησθετε τῆς γονακῆς Λώτ,* a mivel utalás van a lassuság okára: az otthoni dolgok szeretetére; így tehát, mint fő értelem jelenik meg a földi világ nagy szeretete.

az idő megrövidítése által megmentethetnének. Különben is a *σώσθη* Jézusnál mindig erkölcsi megmentést jelent.* De hát a *βδέλυγμα ἐρημώσεως* minden okoskodás mellett is csak világos és ez megdönt minden magyarázatot, mondhatják, kik a parusia előjeleit védelmezik. De, igenis nem dönt meg semmit. Jézus a proféták szavait nem igen vette betű szerinti értelemben, hanem mindig azt a gondolatot kereste bennök, mely ezeknek a szavaknak alapul szolgált. És különösen önmagára látott azokban mindig vonatkozást. A *βδ. ἐρημώσεως* kifejezést is, mint emblemát tekintette minden gonosz számára, éppen úgy, mint a hogy a *καθήμενον ἐν δεξιᾷ* stb. kifejezést emblemának tekintette az ő világfeletti hatalma jelzésére; arra pedig nem gondolt, hogy specialiter miben fog állani a *βδ. ἐρημ.*** A gondolat ez: „éppen olyan nehéz idő fog jönni, mint a milyenről Dániel jövendölt.“ De éppen ezért legyenek az övéi nyugodtan és ne féljenek semmitől. Törekedjenek megszerezni az egyedüli mentő eszközt: a ragaszkodást ő hozzá és az örök élethez; és ne gondoljanak mindennekfelett a földi javakra és ne

* Márk 5, 34. Mt. 9, 12. Luk. 8, 48.

** V. ö. a példázatok, melyek mindig egy főgondolatban érik el valódi céljukat.

nagyobb államsegélyt nyerve, tanárainak 3 osztályzatú törzsfizetést: 1200 frt, 1400 frt és 1600 frtot s ötször 100 frt ötödéves korpótlékot adhasson, a mikor a tanárnak lakbären felül 2100 frtra emelkedhetik a fizetése. Szatmáron és Hódmező-Vásárhelyen a gymn. tanárok fizetése tényleg így van rendezve, úgy, hogy például ez utóbbi helyen 4 idős tanár 2100 frt fizetést és 250 frt lakbért és így összesen 2350 frtot élvez. M.-Turon is államsegélylyel ily alapon akarják rendezni a tanári fizetéseket. Debreczenben a tanárok a törvényben megszabott minimumot kapják fizetésül, ezenkívül ötször 100 frt korpótlékot, lakbérük azonban 400 frt, de ki nem látja, hogy a debreczeni gymn. tanárnak 30 éves tanársága idején így sem lesz oly nagy javadalma, mint egy hódmező-vásárhelyi tanárnak, ugyanis 1200 frt fizetés, 500 frt korpótlék s 400 frt lakbér — csak 2100 frt s így 250 frttal kevesebb; a debreczeni tanár pedig a jelenlegi fizetési kulcs szerint 30 esztendő után 1700 frttal, a szatmári, vásárhelyi tanárok pedig 2100 frttal mehetnek nyugdíjba. Ez is valami.

Az állam 1894. évben rendezvén a középiskolai tanárok fizetését, 3 fizetési rangfokozatot állított fel a IX., VIII. és VII. hivatali fokozatnak megfelelőleg; a VII. fokozat fizetése 2000 frton kezdődik s megy 2400 frtig, a mi korpótlékokkal és lakbérrel együtt szép összegre rug. E szerint még a legkedvezőbb helyzetben levő tanáraink javadalma is jóval alul marad az állami tanárok javadalmazásánál.

Ezt a mi tanáraink jól tudják s össze-

hasonlítást tesznek a magok és mások állapotja között s lehet-e rossz néven venni tőlök, ha maguk és családjuk sorsának javítása végett a jobban javadalmazott helyekre vágynak és mennek. De hogy is ne, ha egy tanár elgondolja, hogy ő neki 30 évi tanárkodás után 800 frttal kell beérnie egy bizonyos helyen, míg másutt 2100 frttal honoráltatik munkássága s ugyanannyi nyugdíj nézend reá, ha tanári pályáját bevégezte; lehet-e csodálkozni, ha a nyomor tanyáját otthagyja s a tisztességesebb helyet keresi. Aztán igaz az a magyar példabeszéd ma is: „pénz emberség.“ A szegény embernek még a tekintélyt, tiszteletet sem adja meg a társadalom oly mértékben, mint a vagyonosnak vagy jobblétben élőknek. Aztán a mai világban egyetemet végzett tudós embereknek 800—1000 forinttal tengődni egy egész életen át, nemde gúny és igaztalanság is? A csekély fizetés által a munka értéke és annak embere is csekélyre becsültetik, pedig azok érnek keveset, a kik a tudományt kevésre becsülik. A csekély díjazás, főleg ha annak jobbulására kilátás sincs, egyik fő oka annak, hogy gymnasiumaink nem tudják magokat rendes tanárokkal ellátni, de természetes, hogy a bajt tetézi a tanárok kevés száma is; sokszor még jobb fizetésű állásokra sem lehet szakképzett tanárokat kapni, hogyan lehetne szegényes, csekély javadalmazásra? Vagy ha esetleg erre is kapható jóra való ember, ez csak ideiglenesnek tartja magára nézve az állapotot, folyvást keresve a jobb, az előnyösebb helyet.

Nagyon természetes dolog ez, de époly

tartsák ezt legfőbbnek, mindenek felett valónak.* Hiszen, ha nagy is lesz a nyomorúság, ha elborítással fenyeget is mindent és úgy fog látszani, hogy még a kegyesek sem találnak immár menekülést: az Istennél a szabadság, ő véget vet annak, megrövidíti a napot, hogy a kik az örök javakat megérdemlik és arra rászolgáltak, el ne veszzenek, el ne pusztuljanak, — megjelenik az *ziōν μέλλον*, Krisztus előlép és boldogságra vezérli az övéit.** Ez és nem más van mindama helyeken rajzolva, hol látszólag a szörnyű előjelekről van említés. Nem is tekinthetjük ezt valami rendkívüli dolognak. Hiszen ő nem külsőleg festi soha az Isten országát, a minthogy az nem is külső feltételektől függ, hanem a legvalószínűbb értelemben ad arról tanításokat; és ha képeket rajzol, ezeket mindig az ő testamentumra való vonatkozással használja.

Még Mt. 24, 23—24. és Márk 13, 21—23-ban sem láthatunk idői meghatározást a parusiára vonatkozólag, még a *ὅπου δε βλέπετε* kifejezéstől is eltekintve. Hiszen

* A ház fedelére való visszatérés nem a földi javak megmenettségére céloz, hanem utal Lót feleségére, mint olyan emblema, mely a földhöz való ragaszkodást és a feljebb emelkedni nem tudást jelenti.

** V. ö. Mt. 24, 29—30., mely közvetlenül következik arra a gondolatra, hogy Isten megrövidíti a napot; ám, ha a 29, 30-at Mt. toldalékának nézzük, még akkor sem jöhet ki más értelem.

e versekben csak az azelőttieknek ellentéte van kifejezve és az Istenellenes világhatalom által okozott romlással azok a kísértések vannak szembeállítva, melyek az Isten országa tagjai ellen intézvék. A *ψευδοχριστοί* éppen úgy emberek, mint Mt.-nál az *ἐπι τῷ ὄνοματι μου λέγοντες ἐγὼ εἰμι ὁ Χριστός*: ezek nagyon veszedelmesek, mert a hamis proféták közül a leginkább tudnak félrevezetni, mivel tanáikat úgy tudják feltüntetni, mintha az valószínűséggel az Istentől származott volna és még a kiválasztottakra is valami csodálatos erővel tudnak hatni.

Tehát igen. Jézus csak intéseket akar adni a parusiára vonatkozólag és egyáltalában nem történeti pontossággal megállapítható idői meghatározást.** Ez világos, ez bizonyos. Még inkább kitűnik azonban ez abból, ha megfontoljuk, hogy Jézus folytonos készenlétre és vigyázatra int. Hiszen ha az is bizonyos, hogy ország, akkor csak érthető, hogy senki az idejét és óráját pontosan meghatározni nem tudja, hogy akkor még a jelek, ha ilyenek volnának is, el nem igazítanak.

* V. ö. e vonásokban az Apokalypsis Antikrisztusát, mely fogalom éppen azért, mert a mondottakkal annyira megegyezik, egyáltalában nem későbbkori képződmény, hanem Jézus eredeti tanítása.

** V. ö. az első szakaszt az illető helyen.

természetes dolog az is, hogy az anyagi nyomorral küzdő ember gondtól terhelt lelke soha sem töltheti be hivatását oly kedvvel, élénkséggel, szellemi frissességgel, mint a megelégedett ember; bizony az anyagi, testi és szellemi épesség nagyon szoros, benső viszonyban vannak egymással. Az oktatásügy érdeke tehát az tulajdonképen, hogy a társadalom a tanárok s általában a szellemi munkások sorsának javítását és jobbítását áldozatokkal is előmozdítsa. Különben is mindaz, a mit a társadalom a tudományra és kulturára vagy ezek hordozóira áldoz, visszhárul jótékony eredményekben magára a társadalomra.

De tanáraink általában túl vannak terhelve. Legtöbb intézetünkben csak a legszükségesebb számban vannak alkalmazva. Még Debreczenben is 19—20 órát adnak a tanárok, a hol az V., VI. és VII. osztályok mindenikében 70 tanulóval több van; de az alsóbb osztályok általában népesek. Ha már most különösen valamely nyelvtanár 3, esetleg több osztályban nyelvet tanít, annak évenként pár ezer dolgot kell készíttetni, átnézni és javíttatni; ez felér egész éven át 10—12 órai dologgal; ez nagyon fárasztó, embernövelő feladat. Ezért látjuk, hogy főleg nyelvtanárok szívesen vállalkoznak néhány órán történelem vagy más ilyenmű tantárgy tanítására. Hasonló az eset az oly tanárookra nézve is, a kik általában dolgotokat készíttetnek tanítványaikkal s azokat lelkiismeretesen átnézik, bírálják és javítják. A nagyon népes tanintézetek tanáraitra nézve általában kisebb óraszám adásával kellene a terhet elviselhetőbbé

tenni. Az állam a népes tanintézetekben a nyelvtanároktól 16, a többi tanároktól pedig 18 órai tanítást követel hetenként, s ez elég. Van még egy szempont, a miért a tanárokat sok órával elfoglalni nem volna szabad. Alkalmat, időt kellene adni tanárainknak arra, hogy szaktudományukkal minél behatóbban foglalkozzanak, annak irodalmát tanulmányozhassák, esetleg kutatásokat, kísérleteket tehessenek, tankönyveket s tudományos műveket írhasanak, eképen az irodalmat is gazdagíthassák. Hogy pedig középiskoláink, melyek az utóbbi két évtized alatt annyit javultak és haladtak, a nyugati államok hasonló intézeteivel egyenlő intenzív munkát végezhesenek, a tanulók enormis létszámát osztályonként fokként alább kell szállítani, 60—70 tanulóval a legkitünőbb tanár sem mutathat fel oly eredményt, mint 30—40 növendékkel. Világos dolog az s ma már a didaktika alpháját képezi. Jól tudják ezt másutt s ahhoz képést cselekesznek. Zürich kantonban például több évtized óta érvényben álló iskolai törvény szerint egy gymnasialis osztályban 40 tanulóval több nem lehet; ha egy osztályban 41 tanuló iratkozott be, akkor a közoktatási kormány köteles azonnal a párhuzamos osztályt felállítani; szemtanuja voltam, hogy a zürichi gymnasium 6-ik osztályának két parallel szakaszában összesen 41 tanuló volt. Sokba kerül az így berendezett iskola, de meg is van a haszna, a nagy áldozatot nagy áldás követi.

Középiskolai oktatásunk, mely az utóbbi pár évtized alatt oly sokat haladt, a hozzá fűzött várakozásokat csak akkor töltheti be

De még ez nem minden, mert Jézus vigyázatra intő szavainak határozott értelme van. Jézus nem azt mondja, midőn tanítványaihoz ebben az értelemben beszél, hogy vigyázzanak, hátha jönni talál, hanem azt, hátha nem talál jönni.*

Am, még jobban meg kell hányni-vetni azt az állításunkat, hogy a szentírásban határozottan benne van Jézus amaz állítása, melyet az ő megjelenésére nézve kifejtettünk. Jobban meg kell hányni-vetni, mondjuk, mert erre nagyon sok vonatkoztatás utal a szentírásban. Ilyen az, hogy úgy tetszik, mintha Jézus előtt legalább az bizonyos volna, — úgy beszélünk, a mint az ő szavaiból kitetszik — hogy ő legalább az első nemzedék idejében el fog jönni. Itt újra kérdések tolnak fel, melyekre nagyon természetesen felelni kell. Az első az, hogy miképpen fogjuk fel Márk 13, 30-t, ha állításunkat fentartjuk, hiszen ez határozottan a parusiára vonatkozik? Úgy fogjuk fel, hogy Márk 13, 30. egyáltalában nem vonatkozik a parusiára, hanem igenis a zsidó katasztrófára, különösen a templom romba dőlteré és csak az evangylista hozta azt kapcsolatba a parusiával. Hát Mt. 10, 23?

* V. ö. a tiz szűzről való beszédet, hol a bolondok is, az okosok is alusznak és az előbbieket csak abban különböztetik az utóbbiaktól, hogy elkészültek.

Ezt is úgy fogjuk fel, hogy nem láthatunk benne semmi pozitív utalást a parusiára. Ezekkel tehát könnyen végezhetnénk. De most jön a nehezebbje. Ott vannak Mt. 26, 64. *ἀπ' ἄρτι ὀφείθε καθήμενοι*; Mt. 16, 28. *εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστῶτων, οἵτινες οὐ μὴ γέσσωσι θάνατον, ἕως ἃν ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον*. Azután ott van az a körülmény, hogy beszédeiben mindig többes második személyben beszél, tehát úgy, mintha azt akarná mondani, hogy ti még részesei lehettek a parusiának. És végül az apostoli kor amaz általános váradalma, hogy a Jézus megjelenése nagyon közel van. Hogy lehet mindezeket abban az értelemben magyarázni, kérdezheti mindenki, melyet mi adtunk, hiszen éppen ezekből világos, hogy Jézus maga is nagyon rövid idő alatt bekövetkezendőnek látta a parusiát. Igen egyszerűen, feleljük mi, csak helyesen és a szövegnek megfelelően kell magyarázni az egyes helyeket úgy, mint azt mi a következőkben meg fogjuk mutatni. A mi magyarázatunk ugyanis ez. Először is egyike volna a legnagyobb pszichológiai talányoknak, ha Jézus határozottan megmondta volna az ő eljövételének az idejét akkor, midőn már annak előtte világosan oda nyilatkozott, hogy ő ezt nem tudhatja. Senki, annál kevésbé Jézus ilyen következtelésébe nem eshetik; nem nyilatkozhatik előbb

igazán s akkor lesz versenyképes szerencsés helyzetű államok középiskoláival, ha ezekhez minden tekintetben hasonlóan rendezkedhetik be.

A felső oktatás, a tulajdonképi akadémiai oktatás törvény által még ma sincs szabályozva, s így a theologiai akadémiaikat kivéve, csupán miniszteri rendeletek által szabályoztatik. Talán fél a kormány a felső oktatás szabályozásához hozzá fogni, vagy még nem tett elegendő tanulmányt arra nézve, hogy annak megoldásához fogjon? Egyik sem indokolt azon nagy érdekeket tekintve, melyek a felső oktatáshoz fűződnek, mert az nemcsak betetőzése, hanem sok tekintetben szabályozója is az alsóbb fokú intézetek szervezésének s működésének, az ezekről megvárható szolgálatoknak. Világos kifejezője annak, hogy egészben véve az iskolai oktatástól mit vár vagy várhat a nemzet. De az épen legmagasabb fokú iskolák dignitása is azt követeli, hogy azok szerveztessenek, hogy az azok felállítására czélzó feltételek félreértés nélkül megállapíttassanak; ezt követeli, kereken megmondva, különösen a protestáns egyházaknak jogi helyzete is. Igaz ugyan, hogy a szentesített egyházi törvények 486. §. szerint „Főiskolákat tarthatnak fenn: az egyházközségek, egyházmegyék, egyházkerületek és az egyetemes egyház”; ámde, hogy az állam mily keretben és feltételek mellett ismeri el ezeknek nyilvánossági jogát, ezt még ebből nem tudjuk, nem látjuk: nem lehetetlen, hogy oly feltételekhez lesz kötve a főiskolák felállítása és fentartása, hogy a tanárok választásán és no meg a fentartási költség teljesítésén felül a

fenntartó egyháznak egyéb joga sem lesz, mint ezt tényleg a jogakadémiáknál látjuk. Azonban nagy különbség van a között, hogy törvény, tehát a nemzet akarata szabályoz-e valamit, vagy egy miniszter, bármily jeles ember, szélső határozza meg a feltételeket, mely utóbbi esetben a jogi helyzet is bizonytalan.

Mi azonban többre is törekszünk. Mi bölcsészeti fakultást tanárképzővel együtt akarunk állítani. Vajon tudhatjuk-e, hogy ha a bölcsészeti fakultást felállítottuk s a tanárképzést berendeztük, a tanítás és képzés mellett a képesítés joga is a miénk leend; pedig jó volna ezt is tudni. Egy bölcsészeti fakultás felállítása azonban minden körülmények között életszükség a protestantizmusra. Ifjuságunk, tudományos képzése, ennek a tudományos buvárlásba bevezetése s különösen theologiai ifjuságunknak a szorosán nem szaktudományok mellett a philosophiai disciplinákba való alaposabb bevezetése s nem különben e disciplinák megkedveltetése s majdan művelése végett is óhajtandó, hogy a bölcsészeti fakultás itt Debreczenben létesüljön: papságunknak s általában ref. egyházunk tanulni vágyó részének magasb műveltsége függ ettől, melyre nagy szükségünk van, annál inkább, mert a mi vitézkedésünk fegyverei csak lelkiek. A mi erőnk mindenha szellemi frissességünkben, tudományos előkelőségünkben s erős jellemünkben volt. A mint mi szellemi inferioritásra süllyedtünk, pusztulásunk következik. Azért a felső és legfelső tanintézetek felállítása egyházunknak létérdeke is. Így fogtuk fel mi azt akkor is, midőn az első egyetemes zsinat előtt

egy tényről úgy, hogy azt nem tudja, azután pedig úgy, hogy még a részletek felől is nagy tájékozottságot áruljon el. Vagy az egyik mellett foglal állást, vagy a másik mellett, de kétfelé nem sántikál. Ha ilyen tapasztalunk valahol, mindig megfigyelő állást foglalhatunk el eo ipso és teljes joggal kereshetjük a forrást, hol valami elferdítésnek, értelem megmáskodásnak nyomát kutathatjuk ki. És különösképpen, éppen Jézusnál nem is valami nehezen találunk annak a rejtélynek a kulcsára, mely neki kettős értelmet látszik tulajdonítani és rögtön kitálhatjuk, hogyan bontakozhatunk ki. Mindenek felett kétségtelen ugyanis az az állítása, hogy ő nem tudja a parusia idejét. S vajjon miért olyan nagyon bizonyos? Egyszerűen azért, mert ilyen tudatlanságot, ilyen kérdésben való tájékozatlanságot, ha Jézus csakugyan határozottan beszélt volna amaz időről, az első keresztyének, de meg senki Jézusnak, nem tulajdonított volna. Hogyan is tulajdonított volna, hiszen ezzel azt árulta volna el, hogy a legnagyobb blasfémia akarja Jézust belekeverní. De hagyjuk ezt. Induljunk el más úton. Annyi prédikálása után Jézusnak és annyi érthető nyilatkozata után senki sem kételkedhetett abban, hogy ő a világ végét az Istentől tette függővé; ámde akkor, mivel senki sem mondhatja meg biztosan, éppen a Jézus

tanításai szerint is, hogy mi van Istennek titkai közt elvégezve, hogy mely időben akarja ő a parusiát: Jézus csak nem jöhetett magával ellenkezésbe és nem nyilatkozathatta ki a parusia idejét. Annyival is inkább így van ez, mert Jézus csak a feltétlen bizonyosra hivatkozik és arra egy szó vonatkoztatást vagy megjegyzést sem tesz, a mi csak a legkevésbé is bizonytalanságot árulna el. Ugy beszél ő mindig, hogy az, a mit mond, mint egy érett gyümölcs jelenik meg, a viszonyok, a körülmények, a valóságos meggyőződés, a teljes idő érett gyümölcse; az másképpen nem lehet, csak úgy, a mint ő mondja, mert azt a lényegét tárja fel, mely oda néz; holott az ember közelébe jut annak a mély-séges mély világnak, melyből az ismeret szigetere senki földi észszel ki nem szabadulhat, ki nem gázolhat. Ezért nem fejteget problémákat, lehetőségeket sem, hanem csak a bizonyost és feltétlent emlegeti, mely megmarad minden időben, mert az örök emberi természetnek tárháza: oly vonás, melyet senki Jézuson kívül a világtörténetben fel nem mutathat, mert önmagában meg nem találhat. És a szellemi világban is ugyanazt teszi Jézus, mit a földi életben hangsúlyoz: törekszik a jelszót megmagyarázni és a szívekbe oltani ama feltétlen idealismust, mely a kiterjesztett égboltozatot mondja magáénak, azt

egy prot. főiskola, illetőleg egyetem felállítását sürgettük; az hittük, hogy az egyesült öt egyházkerület egyesült erővel megteremti azt; az egyház egyetemének egy protestáns, vagy mondjuk ref. egyetem legfőbb ereje és ékessége leendett. Hátha majd más erőforrásokkal sikerülni fog! Vajha ugy lenne.

Csak egyet ne feledjenek vezéreink. Nagy alkotásokra nem elég a puszta lelkesedés. Inkább valamivel később, de oly alapokon emelkedjék fel akár a bölcsészeti fakultás, akár az egyetem, hogy fenmaradása biztos s helyzete imponáló legyen. Erre nézve elsöben is szükséges, hogy oly alap teremtsék, mely lehetővé teszi az oly berendezkedést, hogy az állam hasonrangú tanintézetei mellett megállhasson. Nem elég hát a puszta cím, hanem a lényegét is kell nézni. Felszerelés tekintetében tekintettel kell lenni arra, hogy a bölcsészeti fakultás s általában a főiskolai oktatás a tudományt in suprema instantia művelni van hivatva; e célra a legjeleseb férfiak közül kell a tanárokat kiválogatni, mert ezektől függ első sorban az intézet értéke és színvonala, tudományos érdem legyen lépcső az ily magas intézetbe bejuthatásra.

Ámde a tudományt meg kell fizetni. De valljuk meg, nálunk meglevő jogi és theologiai akadémiáink tanárai kisebb javadalmazással vannak ellátva mint az állam középiskoláinak magasb fizetési fokban működő tanárai, sőt kisebb javadalmazással mint közönséges üzleti alkalmazottak. Hát ez nem egészséges állapot, ez nem megtisztelése a tudománynak. Akadémiai tanárainkat szeretjük tudós férfiakul te-

kinteni, akkor adjunk állásuknak megfelelő díjazást, hogy a legkiválóbb tehetségek s tudós tekintélyek is örömmel ajánlják fel szolgálatukat akadémiáinkon a tudommány hirdetésére, s egyházunk javára és diszére.

Ekkor megvárhatjuk, megkövetelhetjük aztán, hogy tehetségek javát, idejük legnagyobb részét, életüket kedvvel szenteljék nekünk, iskolánknak, egyházunknak.

Mily szép és dicső is lenne, ha Debreczen a magyar tudományosságának büszke metropolisává lehetne!

Jóó István.

Millenniumi egyházi beszéd.

Hazánk ezeréves fennállásának örömnépe, az Ur jókedvének esztendeje, az országosan kitűzött május 10-ki vasárnap előtt is megszólaltatta egyes templomainkban az igehirdetőket, hogy minél jobban előkészítsék hiveiknek szívet és lelkét a méltó ünneplésre. E Lapok mult számából látom, hogy Tabajdi Lajos tisztelt lelkészársam és barátom márczius 15-én tartott millennáris beszédet; többen pedig, így Szász Károly püspök úr is, még elébb jártak, amennyiben már újévi beszédökben tárgyalták az ezeréves ünnepet. Így tettem én is a kassai gyülekezetben. Előre járó buzgalmunk, úgy láttam, a gyülekezetnek jól esett; ránk nézve azonban azzal a következménnyel jár, hogy május 10-re egy második millennáris beszédet kell írunk. Isten segítségével megírjuk ezt is; de ha már az első megvan s e Lapok tisztelt Szerkesztősége

a láthatatlan valóságot, mely megmérhetetlen kincsekben teszi gazdaggá a szívet és az elhatározást és abban az idealismusból azt a követelés nélkül való bevégezett nagyságot, mely önkéntelenül, sallangok és nagyképűség nélkül a valódi, az igaz nagyság. Már ha ez így van, akkor ez is megerősítésére szolgál annak az állításunknak, hogy Jézus még Mt. 26, 64. 16, 28-ban sem tett határozott nyilatkozatokat a parusiára vonatkozólag, mely ő szerinte az isteni mindentudóság örök titka. Mert, hogy a mivel a kérdést megoldani akarják, hogy ő Jeruzsalem elpusztulásával kombinálta a parusiát, oly gyenge érv, hogy azt czáfolni is alig szükséges: az ő parusiára vonatkozó felfogása mellett el is veszhet, meg is maradhat Jeruzsalem, azzal az nincs összefüggésben.

De hát, minden kerülgetésünk mellett is mégis csak úgy beszél Mt. 16, 28. 26, 64.-ben az ő eljövételéről, mint nem sokára bekövetkezendőről. Hogyan magyarázunk tehát? Megkell vallani, hogy ezekkel a helyekkel sajátságosan vagyunk, mert meglehetősen nehézséget gördítenek előnkbe. Sőt úgy látszik, mintha állításainkat megdönteni is képesek volnának, mivel határozottan ellenünk beszélnek. De a nehézség, melylyel itt találkozunk, csak látszólagos. Hogy ez: eligazít maga a szöveg. Mikor mondta ugyanis Jézus Mt. 26, 64-t. Felelet:

akkor, midőn Kajafás előtt állott. Annál rosszabb, mondhatják az ellenesek, mert itt bizony nem voltak jelen sem a tanítványok, sem a kegyesek, kiknek ebben valami tanítást, oktatást, intést adhatott volna, tehát mégis csak általánosságban beszélt és mégis csak időpontot és konkrét tartalmat adott. Annál jobb, mondhatjuk ellenben mi, mert legalább világosan kitűnik, hogy az a mondás, mit Kajafás előtt az eljövételről mondott Jézus, eredetileg nem tartozott az ő ekkor mondott beszédéhez, mert éppen ott, hol magát Istenfiának mondja, ott az ő értelmezése szerint és miatt ilyen felfogás legalább is valószínűség szerint elő nem fordulhat. És vizsgálják meg csak Mt. 16, 28-t, mennyire nem vezet el ez a hely sem! Ugyanis, a Mt. kifejezése ἔως ἄν ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ hiányzik Márk és Lukács megfelelő helyén és csak annyi van mondva: ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. (Márknál még ott van az a megjegyzés is: ἐν ὀνόματι.) Mit jelent ez, kérdehetik sokan. Nevezetes dolgokat, ha tekintetbe vesszük, hogy Máté mindenesetre Jeruzsalem elpusztulása előtt írt, mert akkor kitűnik, hogy ő azt, a mit írt, bizonyosan egy jelentésűnek vette a Márknál ma található régi evangyéliumi kifejezéssel.

(Folyt. köv.)

Dr. Bartók Jenő.

úgy tartja, hogy „a gyertya ne rejtessék véka alá“, s ha az alábbi beszédben, jobban mondva vázlatban talál egy-két olyan pontot, mely megérdemli, hogy nyomdafestéket lásson, imé én is felajánlom beszédvázlatomat.*

Vázlat ez annyiban, mert újév előtti körülményeim nem engedték meg beszédem kerekded kidolgozását; a szószékben igyekeztem kipótolni, mit a papíron el kellett mulasztanom; most pedig már nincs idő munkám teljes kidolgozására, mert május 10-ke erősen közeleg. Már pedig, ha újévben talán elsiettem némileg a dolgot, most már elkésni nem szeretnék.

Szükségesnek láttam ezt előre bocsátani, nehogy valaki többet kívánjon munkámtól, mint amennyi az lenni akar.

Valeat, quantum valare potest!

I. Sámuel 7: 12. *Mindeddig segítséggel volt nekünk az Ur.*

Ker. Atyámfiai! Ez új reggelrel új esztendő virradat reánk. Talán mindannyian megvártuk az éjfélt, midőn az egymást fedő két óramutató egyetlen percczenése az ó év elmúltát, az újnak születését jelzé előttünk. De nemcsak az ó év temetését ültük az elmúlt éjszakán, nem csupán egyetlen év elmulása keltett fel bennünk komoly gondolatokat; az éjféli harangok kondulása ránk, magyarokra nézve mérhetlenül fontos jelentőségűvé vált annál fogva, hogy most fejeztük be drága hazánk fennállásának első ezredévét s most derült reánk a másodiknak első hajnala.

Ezer év! Mily roppant idő a véges ember előtt, áttekintésében még a kezelet, e sebes szárnyu sas is fáradva lankad el. Ezerév kezdő és véghatára közt nemcsak harminczöt nemzedék bölcsője és koporsója áll, hanem népek és országok is születnek s enyésznek el ismét. Hová lett a konstantinápolyi görög császárok kevély birodalma? Hová Nagy Károly császár urasága? Hová lett a Nagy Napoleon Európát átérő birodalma?

Születés és halál, emelkedés és szülyedés szakadatlan hullámvászonban váltakoznak a végtelen időnek tengerén, úgy egyesekre, mint népekre nézve. De van, ki túl emelkedik időn enyészeten; van, a ki előtt ezer esztendő annyi, mint a tegnapi, mely elmúlt, és az éjszakának negyedrésze! (Zsolt. 90: 4.)

En erős Istenem . . . mindörökkön örökké vagynak a te esztendeid, minekelölte e földet fundáltad volna és a te kezeid munkája, az eget volnának. Ezek elvésznek, de te megmaradsz; mindezek, mint a ruha megavulnak, mint az öltözetet elváltotatod azokat és elváltoznak. Te pedig ugyanaz vagy, és a te esztendeid el nem fogynak. (Zsolt 102, 25—28.)

Igen! a mi Istenünk örök változhatlansággal trónol a változandók felett, Ő irányozza népek és egyesek életének folyását, Ő a mi országunknak, nemzetünknek is, ezer év óta őrizője, fentartója és védelmezője.

Félszázaddal ezelőtt, 1846. elején, talán épen újév napján írta nemzetünk üstökösillagként feltűnő s nem sokára lehanyatlott egyik legnagyobb dalnoka azon borongó költeményét, melynek minden versszaka ezen felkiáltással végződik: *Isten csodája, hogy még áll hazánk!*

* Szives köszönettel fogadjuk sok másokkal együtt, kiknek gondolatai ma kiválólag e körben mozognak. Szerk.

Mi, ker. atyámfiai, valóban látunk a letűnt ezredév folyamán oly mozzanatokot is, melyeket igazán csodáknak nevezhetünk, azonban ezek mellett és ezekben is állandóan ott látjuk az Ur segítő kegyelmét.

Mindeddig segítséggel volt nekünk az Ur! Sámuel prófétának ezen egyszerűségében is magasztos hálafohász legyen vezérfonala mai rövid elmélkedésünknek.

Nemzeti irodalmunk kezdőkorában több jámbor költő énekelte meg nemzetünk őstörténetét, nyomról nyomra egybehasonlítva azt Izrael népének, a választott népnek történetével. Igaz, hogy sokszor erőszakolt volt a hasonlat, de azt is be kell ösmernünk, hogy valóban sok rokon vonás van a két nép története között, mert mindeniknél sokszor hasonló körülményekben nyilvánult az Isten különös segítsége, gondviselése és kegyelme.

A mily viszontagságteljes volt Izrael népének kivonulása Egyiptomból, ép oly küzdelmes volt honfoglaló elődeink harci útja az ősi hazából, melyet még most is keres, de kérdés, hogy biztosan feltalálhat-e a kutató utódok szelleme.

Felhőnek és tűznek oszlopában vezette a Jehova az ő választott népét az ősi haza felé; a mi őseink is az istenigondviselés különös vezérlete alatt juthattak el Ázsia mélyéből e haza földére.

Ellenséges népek sokaságával küzdött meg Izrael nemzetsége a haza földéért, a mi őseink is hosszú és kemény harcok árán foglalhatták el az ígért földet.

És itt megvetette lábát a maroknyi magyarság „elszakadott testvértelen ága nemének“. Csakhamar meghajtá kemény nyakát a keresztvíz alatt s a Krisztus vallása, roppant átalakító, sőt ujjászülő hatalmával élet- és versenyképes tagjaivá tette a magyart az európai népcsaládnak; sőt később arra lett méltatva nemzetünk, hogy századokon át saját testével védje a kereszténységet az áradatként hömpölygő ozman hatalom ellen.

Miként Izraelnek, úgy hazánkknak is adott az Ur kegyelme Mózeseket és Józsuákat, Dávidokat és Salamonokat.

Az ősmondás mesés ködében tűnik fel előttünk Álmos, ki megmutatá őseinknek az ígért földét, ott van párduczos Árpád, ki elfoglalta részünkre a tejjel-mézzel folyó Kanaánt, ott van első királyunk, István, kinek éles látása és bölcsesége a kereszténység elfogadásával biztosította az ősök vitézségének eredményét s a nemzet fenmaradását és haladását, ott van a daliás és kegyes I. László, ki egy fővel magaslott ki kartársai közül s ki előtt az idegen császárok és királyok is tisztelettel hajoltak meg; ott van IV. Béla, kit földönfutóvá és hazátlanná tett a mongolcsorda dulása, de azért nem esett kétségbe a gyászos romok felett, hanem újjáteremté az elgázolt hazát; ott van a lovagias Nagy Lajos, kinek idejében „Magyar tenger vizében hunyt el észak, kelet, dél hulló csillaga“; ott van végre, hogy egyebeket ne említek, ott van Hollós Mátyás, kit igazságosnak örökített meg a nép igaz szava s ki nemzetünket a hatalom és dicsőség olyan fokára emelte, a milyenben sem azelőtt sem azóta soha részünk nem volt; oda fogja majd sorolni a dicsők mellé nemzetünk történelme majd Őt is, hazánkknak 29 év óta koronás királyát, kiért minden magyar hő imája száll az ég felé, hogy még igen sokáig legyen a miénk s mentől később a történelemé!

Volt hát részünk a letűnt ezredév folyamán örömben, dicsőségben; de nem kisebb részünk volt bubán és fájdalomban is. Hol külellenség, hol belviszály pusztított bennünket; sokszor már halálát várták nemzeti

létünknek, Mohi és Mohács mezeje majd temetőjévé lett fajunknak; mi is ültünk a babylomi vizek mellett, hegedűnket fűzfákra függesztve s imé mégis „Annyi bal-szerencse közt, oly sok vizsály után, megfogyva bár, de törve nem, él nemzet e hazán!” *Igen! mindaddig segítséggel volt nekünk az Ur! Az Uré a szabadítás!*

Legyen azért Övé a hála és magasztalás is, e második ezredév küszöbén. Légy áldott jó Atyánk, népeknek Istene! Királyoknak királya azon te atyai gondviselésedért, melylyel országunkat, nemzetünket egy hosszú évezreden át védelmezted, oltalmaztad és fentartottad! *Légy áldott seregeknek Ura, Zebaoth! hogy meghallgatál minket, velünk valál háboruságunkban, megmentél minket és megdicsőítl bennünket.*

Tölts bé minket hosszú napokkal és mutasd meg ezután is a Te szabadításodat. (Zsolt 91: 15. 16.)

(Ezután speciális újévi és helyi vonatkozású részlet következik.)

Révész Kálmán.

TANÜGY.

Vegyes tanügyi hírek.

* *As. ev. ref. egyetemes tanügyi bizottság* elnökül, mint értesülünk, Joó István, a tiszántúli ev. ref. gymnasiumok felügyelője választatott meg. E választásban a tanügyi dolgaikban eddig sokszor mellőzött szakképzettség érvényesülését látjuk s e megválasztott elnök nemes ambíciójától tanügyünk fejlődését illetőleg sok jót várunk.

II. egyet. tanügyi kongresszus. Az orsz. tanár-egyesület választmányja, a kongresszus középiskolai szakosztályának programját következőleg állapította meg: 1. A középiskola tanulmányi rendje, tekintettel hazánkra. Előadó *Dr. Kármán Mór.* 2. Ugyanaz a gymnasiumokra alkalmazva. Előadó *Dóczy Imre.* 3. Ugyanaz a reálskólákra alkalmazva. Előadó *Rombauer Emil.* 4. A vallás-oktatás helye a középiskolában. Előadó *dr. Szigetvári Iván.* 5. A művészeti képzés a középiskolában. Előadó *dr. Beöthy Zsolt.* 6. Az osztályozás és vizsgálás rendszere. Előadó *Waldapfel János.*

* *A kösépiskolai tanulók millenniumi felutazása* és ellátásának rendezését az ezredéves országos igazgatóságára bizta a vallás közoktatásügyi miniszter s gondoskodott, hogy az utazás és ellátás költségei a legmérsékeltebbek legyenek. A kiállítási igazgatóság e célból tájékoztatót fog egybeállítani, mely megállapítja az egyes tanintézetek ifjusága felmenetelének sorrendjét, a tanulók csoportosítását, a kísérő tanárok felügyeletét, a tanintézeti épületekben való elszállásolás és ellátás módját, a fentartózkodás időtartamát s az utazás és elutazás költségeit s e tájékoztatót megküldi majd az egyes tanintézeteknek.

* *A népoktatási intézetek* tanárai, tanulói és tanuló ifjuságának az országos kiállításra való felutazása ügyében a következő megállapodások történtek. A tanítóképezdek, felső nép- és polgári fiúiskolák, felső kereskedelmi iskolák ifjusága legfőleg 30-ával és legalább 20-anként egy-egy tanár vagy tanító vezetése alatt f. é. jun. 15-től szept. 20-ig az e célra berendezett fővárosi iskolákban szállásoltatik el. Minden tanuló kap három napra ágyat és ágyneműt, a kísérő tanár vagy tanító is, ez utóbbi külön szobában vagy elfüggönyözött helyen. A kiállítás igazgatósága gondoskodik világításról, élelmezésről a kiállításba belépti jegyről, vasuti mérsékelt jegyről. Ezekről díjkönyvecskét állít ki, a díjakat azonban

csak később szabhatja meg. A díjakat előre be kell küldeni. A legfőbb 30, legalább 20 tanulót vezető tanár vagy tanító sem az uti sem a pesti ellátási költségeket nem viseli. Az elemi iskolai fiúk felvitelének módozatai még nincsenek megállapítva. Azon néptanítók stb. kiknek fizetése a 400 frtot nem éri el, díjmentes utazást jogosító vasuti igazolványt fognak kapni. A leánynevelő intézetekre nézve ugyanilyen intézkedések történtek.

* *A tanárok millenniumi felutazásának* könnyítésére eddig még érdemleges intézkedések nem történtek. A középiskolákban berendezendő szállások csak a tanulókat vezető tanároknak vannak biztosítva. Azok a szállások pedig, melyeket a főváros a maga iskoláiban rendeztet be, vállalkozóknak vannak kiadva s a főváros nem kötött ki semmi elsőbbséget a tanárok és tanítók számára. Az orsz. tanár-egyesület választmányja most kérvényt intéz a miniszteriumhoz, hogy a tanulók elszállásolásának módja terjesztessék ki a millenniumra felutazó tanároknak is.

r. v.

KÖZÉLETÜNK.

A szatmári ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése.

Tartatott 1896. ápril hó 9—10. napjain Szatmár-Németiben. Népes gyűlés volt ez, részt vett benne 46 rendes-, 2 segédlelkész, 26 egyház képviselőjében 27 megbízott, 11 tanító s mindezekon kivül az egyes egyházakból képviselői számba nem sorozhatott egyháztagok számosan. Csak egy hiányzott közülünk, az a férfiú, kit mindig ott lehetett látni soraink élén, valahányszor egyházmegyénk ügyei összetoborzának bennünket; az *esperes*, a vezér most nem állhatott közügyeink zászlója alatt, nem hallathatá harsány intező szavait; távol a gyűlés színhelyétől, tépetten, tördelve a sors intező hatalmas keze által, bensejében tompa fájdalommal küzdve gondolt reánk, gyűlésezőkre, az ő nélküle tanácskozókra . . . Ah, az erős férfiúnak szíve bizonynyal tele sajdukt, mikor felénk röpité gondolatait, — azonképen sajgott mindnyájunk szíve, mikor egyházmegyei gondnok a helyettes esperes alkalomszerű buzgó imája után föl-idézé azt a csapást, melylyel Szarka Boldizsár esperesünk, ez az életerő teljében látszó férfiú egyszer csak elüttetett rendes, hivatalos tiszte végezésétől. Mult év december hava közepén történt — beszélé Isaák e. m. gondnok — mikor kapja a megrendítő hírt; sietett az ágyba sujtott beteghez . . . hivatala folytatásáról egyideig szó sem lehetett, hát ő maga — az e. m. gondnok — próbálta tovább vezetni az ügyeket az e. m. főjegyzővel; de aztán rohamosan egymásra toluló lelkesválasztások stb. sürgetően parancsolták, hogy a nem tanácsbíró főjegyző helyett, az ügyek legális vitele érdekében, tanácsbíró legyen maga mellé helyettes esperesül. Így kérte föl erre a tisztre az egyik legidősebb tanácsbíró, Béteky Albert bot-paládi lelkész, a másik még idősebb Beczkes József testének erőtlensége miatt képtelen lévén a sok üggyel bajjal járó esperesi tiszte vitelére. Ez a statusquo; kérte aztán az egyházmegye részvételének kifejezését Szarka Boldizsár esperes szomorú helyzete fölött, elismerését az őt helyettesítő tanácsbíró úr önzetlen, odaadó fáradozásaiért. Mondanunk sem kell, hogy valamint gondnok intézkedéseit készséggel hagyta helyben, úgy fájdalmas részvétét sietett közgyűlés jegyzőkönyvileg örökíttetni, egyszersmind Béteky Albert helyettes esperessel szemben meleg előismerését nyilvánítani.

De továbbra nézve is gondoskodott most már a közgyűlés az esperes helyettesítéséről, maga Szarka Boldizsár esperes kifejezvéen ez iránti óhaját, a fürdőzés jövő hatásától várván és remélvén fölépülését; Béteky Albert azonban az egyházmegye közönségének többszörösen kifejezett óhaja, kérése daczára nem volt hajlandó tovább vinni a helyettes esperességet, annál fogva Biki Károly tanácsbíró, györgyteleki lelkészt kérte föl és bízta meg a közgyűlés, s ő a megbízatást el is fogadta; ezen gyűlésen még Béteky Albert teljesíté a társelnöki tisztet Isaák Dezső e. m. gondnok mellett.

Mindezeket átelve, hallgatá meg közgyűlés a helyettes esperes jelentését egyházmegyénk szellemi és anyagi állapotáról. E jelentésben fájdalmasan emlékezik h. esperes arról, hogy míg látogatóság nem kevés fáradtsággal és törődéssel végzi munkáját, addig némely egyház előljárói nem tartják lelkiismeretes kötelességüknek a látogatóság tárgyalásain megjeleneni. E valóban orvoslandó köznyavalya fölemlítése után örömmel jelenti, hogy egyházmegyénk kebelében a vallás-erkölcsi állapot eléggé megnyugtató; az isteniszteletet valamint minden egyházunkban megtartogadják, úgy a hívek is elég szép számmal látogatják. Templomi botrány, ünnep rontási eset sehonnan sem jelentetett. Óvodák, olvasóköri, ének- és dalegyesületek felállítására, népies vallásos iratok terjesztése által igyekeznek sok egyházban lelkészeink és tanítóink a szellemi művelődés és vallásos buzgóság emelésén, a minék jótékony hatása az úrvacsorával élők számának szaporodásában kezd mutatkozni.

A polgári házasság és anyakönyv életbeléptetése egyházmegyénkben minden nagyobb rázkódás nélkül ment keresztül, a született gyermekek épen úgy kereszteltetnek, az újházások egyházilag is épen úgy összekötöttek, mint az előtti. Csak Majtistról van jelente, hogy ott egy polgárilag összekötött új pár nem kívánta igénybe venni az egyházi áldást és egyházi esküvést.* Néppárti mozgalomnak még eddig semmi nyoma nem észleltetett egyházmegyénk református népe között. Vadházasságban bejelentések és feljegyzések szerint 69 pár él. Sajnos, hogy ezen hovatovább inkább elharapódzó társadalmi baj lehető megszüntetésére a polgári házasság nem nyújt segédkezet. Babonák, vallásunk szellemével ellenkező szokások némely helyen ma is találunk gyakorlóira, kivált a vegyes felekezeti községekben. Vallásfelekezeti sérelem annyiban fordult elő, a mennyiben Szatmárról jelentették, hogy a vegyes házasságoknál a r. kath. lelkészek maguk felekezete számára követelik a születendő gyermekeket, s már két polgárilag egybekötött házaspártól reverzálist vettek, mely eljárás kétségkívül a felekezeti viszony megromlására fog vezetni.

Egyházmegyénk statisztikai adatai a következő alakulást mutatják: van 65 anya, 2 leány és 2 fiók egyház; rendes lelkészek száma 66, ebből jelenleg 5 állás üresedésben, segédlelkészek száma 4. Lelkek száma 24,235 fi, 24,647 nő, együtt 48,882; születettek száma 1210 fi, 1156 nő, együtt 2366; ebből törvénytelen 115 fi, 123 nő — 238. Halva született 27 fi, 19 nő. Halottak száma 859 fi, 813 nő, együtt 1672. Áttért hozzánk 19, ugmint 8 fi, 11 nő; kitért 1 fi. Ha a születettek és áttértek számából, a 2385-ből, a halottak és kitérték számát, mely 1673, kivonjuk, mutatkozik szaporodás 712 lélek. Új házasság kötött tiszta református 369, vegyes 38, együtt 407. Konfirmált növendékek száma 381 fi, 396 nő, együtt 777. Az iskolákról ősszel jelent a tanügyi bizottság alelnöke. Áldozatkészség mintegy

* Hjah, annak ám böles tanácsadója akadt egy más falusi paraszt góg szeméjében. F. V. L.

11,368 frt 23 krt hozott össze egyházaink céljaira; építkezésekre fordítottak 19,237 frt 82 krt.

A látogatóság útjában fölmerült néminemű panaszok fölemlítése után meghatva jelenti, hogy lelkészi karunkból mult év aug. 31-én hirtelen és váratlan ragadta ki a halál a még erőteljes Kiss Lajos csaholczi lelkészt, a legnagyobb nyomorban hagyva hátra szerencsétlen családját. Ez év február hava 29-én pedig Gyarmathy Zsigmond kis-naményi agg lelkész szenderült hosszas szenvedés után a halál pihentető álmába. Pihenjenek békén az elhunyt szolgatársak! — Három agg lelkésztársunknak pedig — mert káplánt nem kaphatni — nyugalomba lépését jelenté; így Domján Pál szamosbecsi, Gecsey József nagy-géczi és Csépké Mihály matolcsi lelkész. Jelentett a betöltött lelkész állomásokról, így Sályiba Szabó Béla jánki segédlelkésztanítót, Szamosbecsre Szobonya József csengeri segédlelkésztanítót, Csaholczra Selyebé Géza v.-oroszi segédlelkészt választották meg, Nagy-Géczbe pedig Szeőke József választották meg, mindannyiókat meghívás útján. Betöltésre vár az ököritői, kis-naményi, mándi, matolcsi és a p.-daróczi lelkészi (utóbbi tanító is) állomás.

A tanítói kart illetőleg tudomásra hozza azt a borzasztó szerencsétlenséget, mely érte egyházmegyénk egyik legkitünőbb tanítóját, Dóczy Imre botpaládi tanítót, paralysis progressívába esvén még november havában, most mint élőhalott vegetál. Jelent több tanító változásról; de egyszersmind panaszosan jelenti, hogy sok egyház előljárósága mennyire megfelelnek a tanítói állomás megüresültéről vagy betöltéséről, és hogy tanítóink semmibe sem véve egyházkerületünk 1889. okt. közgyűlése 326. számában hozott statutumot, derűborura hagyják oda állomásaikat, költöznek új állomásra. Így volt egyházmegyénkben nem egy tanító, a ki egy év lefolyása alatt (sőt annyi sem telt el) 3 egyházban szolgált. Ez türethetetlen helyzet. Sok költséget és kellemtelenséget okoz egyházunknak; minél előbb megszüntetendő állapot. Ide vonatkozólag ki is mondta közgyűlés, hogy az imént idézett statutum szigoruan szem előtt tartandó, egyszersmind azt az indítványt, hogy a tanítói általános változás ideje kapcsoltassék egybe az iskolai év kezdetével, kiadta javaslat végett a tanügyi bizottságnak.

Tárgysorozat rendjén helybenhagyta közgyűlés a bejelentett lelkészválasztásokat azzal a határozattal, hogy a félfizetésre történendő lemondások alapján választás jövőre mindig az egyházmegye jóváhagyása alá terjesztendő előbb. A választott tanítókat is megerősíté állomásaikon, kivéve azokat, a kiknek választása csak magánúton jutott h. esperes tudomására; ezeket mindaddig nem erősíti meg, míg okmányaik be nem terjesztetnek.

Dr. Vajay Károly tiszti ügyész szomorú jelentését, ennek kapcsán a tiszabecsi lelkész ellen javaslatba hozott fegyelmi eljárás megokolását hallgatta ezután közgyűlés, azzal a panasz levéllel együtt, melyet Adorján Gedeon és társai tiszabecsi presbyterek adtak be szinte Kaldi Péter lelkész ellen.

A mult ősszel hozott egyh. m. végzés után véltük, hogy e szép egyházunk csakhamar kibontakozik a sűrű hinárból, s ime ma még összébb bonyolodott ügye-baja. Az egész ügy — tiszti ügyészi indítvány értelmében — sürgős intézkedés végett bírósághoz tétetett át.

Közalapi bizottság beszámolója, ujonnan választatása, számvevőszék jelentése után tárgyalatott a „Tiszavidéki lelkészi kör“ 4 indítványa; kettő elfogad-

tatott, kettő nem. Egyike az előbbieknél az egyházi év kezdetének a köztudat szerinti ápril 24-re fixirozását tartalmazta, az 1873. évi tiszabecsi obscurus, soha jogérvénynyel nem bíró azon határozattal szemben, hogy az egyházi év a tavaszi helyosztó gyűlés után kezdődik. Másika azt kérte, hogy a gyűlési tárgyakat referálván a jegyzői kar, egyszersmind határozati javaslatot is terjesszen elő a tárgyalás gyorsítása kedvéért.

Folyó ügyeket, díjleveleket, építkezéseket stb. tárgyalat aztán és magán felek kéréseit a közgyűlés, melyek kevésbé érdekelhetik az olvasó közönséget. Talán szélesebb körben csak az tarthat igényt az érdeklődésre, hogy egyházmegyénk nem osztja a bihari egyházmegye véleményét az egyházközségi közgyűléseknek a 2000 lelket nem számláló egyházakban eszközöndő módosítására nézve, hanem a jelen törvényes állapot fönntartását kívánja.

Végül meghallgatta közgyűlés főjegyző jelentését az egyházmegye 20 éves történetének megírása jelenlegi állásáról. A mű nyomás alatt, 15–16 iv leend; árát lelkészek, egyházak és kebelbeli tisztviselők számára 1 frtban állapította meg egyházmegyénk; bolti ára 2 frt lesz. Előfizetési fölhívás nem fog kibocsátatni, de szerzőnél kapható lesz.

Ülésezett a híroság is, legtöbb tárgyat a külbirto-kossági adó elleni felszólamlások nyujtván a tanácskozára. Valamennyi felebezés mind visszautasított.

Szinte kifeledem, hogy a mult év őszén megejtett szavazással elválasztott főjegyző fölesküdt, a szavazatbontó bizottság által kérdéssé tett Nagy László tanácsbírósa közgyűlés által kétségen felül helyeztetett s így ő is letette esküjét; az aljegyzőségre és egy tanácsbírói állásra szavazás június 1-ig terjedő vasárnapal elrendeltetett.

Első nap közebed is volt lelkes toasztokkal, második nap déli 12 órakor végződött az ülés — megcsappant érdeklődés mellett.

F. Varga Lajos.

A máramaros-ugocsa egyházmegye tavaszi közgyűlése.

E f. hó 9-én Tisza-Ujlakon tartott közgyűlésünket, esperesünk, nt. Csernák István imája után Ngs Szöllősy Antal gondnok úr beszéde nyitotta meg. E beszéd, előnkbe tárta a közelmúlt érdekesebb eseményeit s megjelölte ama dolgokat, melyek felé gondolatainkat és cselekvéseinket a jövőben irányoznunk kell. Két pontot emelt ki különösen, mint a mai időben nagyon aktualisat: a millennium megünneplését s az országos gyámintézettel szemközi helyzetünket. Mindkét tárgy megbeszélésének jelentékeny hely jutott a gyűlés folyamán, s nem érdektelen sem az egyik, sem a másik felől hozott határozat. A millenniumot a nyáron egy díszgyűléssel óhajtja megünnepelni egyházmegyénk. Ezt megelőzőleg hálaadó isteniszteletet tart, melyen az esperes úr imája után szerzője által el fog mondatni azon egyházi beszéd, melyre a traktus papsága között már pályázat hirdettetett. Hogy ki lesz az ünnepély szónoka, akkor lesz majd ismeretessé, ha a beérkezett 7 mű elbíráltatván a nyertes jelégés levele felbontatni fog. E napon estve az ugocsa-megyei intelligentia közreműködésével egy jótékony célú hangverseny is tartatik, melynek programjában bizonyára legérdekesebb lesz azon történelmi felolvasás, melynek tartására Ngs György Endre tanácsbíró úr kérésre fel. Az országos nyugdíjintézettel szemközi pedig akként határozatunk, hogy gyámintézetünk a jelen év elejétől kezdve új tagokat

nem vesz fel, s meglevő tőkéből minden tagja után befizeti az orsz. gyámintézetbe a belépési járuléko, sőt ha tagjai lemondanak az őket, illetve utódaikat illető gyámdíjról, (mely ez időszerint évi 36 frt) fizeti 3 évig az évi 2 és 1/2 %-es évi díjat is. Az ezen alapon eszközölt számítás szerint az intézet fizetheti jogosultjainak e mostani díjat, s alaptőkéjéből jelentékenyebb mennyiség marad a legutolsó gyámolított kifizetésekor is, mely azután az egyházmegyebebeli szegény lelkészek gyámolítására leszen fordítandó.

E főbb dolgok mellett méltán kiemelkedő pontját képezte közgyűlésünknek az új tanácsbíró V. Krüzselyi Bálint eskütetele, ki az egyházmegye osztatlan bizalmával emeltetett e megtisztelő állásra. Ritka példa, hogy így összpontosuljon egy emberben a közbizalom.

De hogy helyes irányban nyilvánult az, érezhető volt már beköszöntő beszéde elmondásakor, melyben vágyainak és törekedéseinek útját és módját akképen körvonalozta, hogy mi édes örömmel tekintünk működése elé, biztosak lévén a felől, hogy a ki eddig is hív volt a kevésen, hív fog lenni ezután is, midőn többre bízott. Adja Isten!!

Szép beszéde jegyzőkönyvünkben napvilágot lát, ugyanazért vele bővebben foglalkozni nem akarok; de nem tehetem, hogy egy pár passusára ne reflektáljak. Így szölt egy helyen: „a belső emberek helyzete a mi helyzetünk. Ha ők jó módban, közbecsülésben állanak: mi is; ha ők szegények, lenézettek, elhagyatottak: mi is. A ref. papság és tanítóság helyzete: az egyetemes ref. egyház helyzetét is jelenti és mutatja. A magyar református papság fényes lelkével és kopott palástjával nem maradhat soká a biboros ruhájú emberek megett.“ Milyen szép, milyen édesen hangzó s reménykeltő szavak ezek! Különösen itt a mi vidékünkön, hol már ma sem akad tanító, maholnap pap sem, pedig ekkor elképzelhető, hogy mi vár a puritán hazafiságnak e régi és kipróbált seregére itt az idegen nemzetiségek és vallásfelekezetek áradatában. Talán e lelkesült fellángolásnak lett azért mindjárt visszhangja Szabó József lelkész társunk azon indítványa, mely az országgyűlést felkérni óhajtja az 1848. XXVI. t.-cz. életbe léptetésére. Ajánlata elfogadtatott, s pártolás végett a kerületre is felterjesztetni határozatott.

A többi közgyűlési tárgyak legtöbbnyire helyi érdekűek voltak, melyek mindenike óhajtott megoldást nyert. Délben közebedre gyűltünk össze, a hol rendes szokás szerint lelkes felköszöntőkben nem volt hiány. M.-Sziget, 1896. apr. 14.

Szikszay Zoltán.

IRODALOM.

„Egyházi beszéd“ Gyula, 1896. márczius 15-én. Irta *Dombi Lajos*. Az ismert nevű szerző millenniumi alkalmi beszéde, elő- és bezáró imákkal, egy kis füzetben jelent meg Gyulán. Az egyházi beszéd alapigéje: V. Mózes IV. 9. „Ne feledkezzél el azokról a dolgokról, melyeket láttak a te szemeid és el ne távozzanak a te szívedből teljes életedben; és megtanítsd azokra a te fíjaidat és a te unokáidat.“ Elmélkedik a *hazaszeretetről* és *vallásosságról*. A hazafias szellemű beszéd alkalmiságánál fogva is figyelmet érdemel.

Ugyanezen szerzőtől származik „*A három barát*“ című csinos költői elbeszélés, a mely egy 12 lapra terjedő kis füzetben szintén Gyulán jelent meg, 1896. Ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

Kulcsár Endre, debreczeni ev. ref. főgymn. tanár „*A magyar stilus*“ című, három kötetre terjedő munkájára hirdet előfizetést **László Albert** debreczeni ismert könyvkereskedő és kiadó. Szerző az e nembe vágó összes számbavehető forrásmunkákat felhasználva s népköltészetünk és remekíróink útmutatásait követve és a magyar stílust illető hosszas búvárlatainak eredményét összefoglalva, oly könyvet óhajt a szakférjak és nagy közönség kezébe adni, melyből a helyes magyarság és művészi előadás elveivel kinek-kinek módjában legyen tüzetesen megismerkednie. Egy elsőrangú tekintély, kinek bírálata alá került a kézirat, többek közt így nyilatkozik a műről: „Mint tudományos munka, önálló kutatás eredménye. A szerző ismeri a kérdésre tartozó hazai és külföldi irodalmat s fel is használja; ezenfelül rendkívüli szorgalommal gyűjti egybe a példákat, mind a magyar költészetből, mind alkalmi vonatkozásoknál a világirodalomból.“ Az első kötet, mely mintegy 16—18 ivnyi terjedelemben a kifejezés erejéről szól, legkésőbb f. é. október elején jelenik meg. Előfizetési ára füzve 2 frt, csinos vászonkötésben 2 frt 80 kr. A bolti ár magasabb lesz. Az előfizetés, illetve megrendelés legkésőbb f. é. május 15-ig eszkozlendő. Gyűjtők 10 példány után tiszteletpéldányt kapnak. A jeles és szorgalmas tanár nagyobb szabású vállalkozása megérdemli a művelt közönség támogatását.

Garzó Gyula „Gyakorlati Bibliamagyarázatok“ című irodalmi vállalatának immár tizenhatodik évfolyamából pontosan megjelent az ez idei két első füzet. A szerkesztői üzenetekből azonban az világlik ki, hogy a füzetek járatóinak jó nagy része nem követi az áldozatkész kiadó pontosságát, sőt sajnos, a nála idáig tapasztalt „idealismust is lehangolja az anyagi gond, a kimerítő küzdelem és a folytonos csalódás.“ Ezek a jelenségek fogják megakasztani a sok kilátással kezdeményezett vállalatot, mielőtt célhoz érhetne. És körülbelül ezekre az okokra lehet visszavezetni azt az alaki hiányosságot is, mely az egész munka külső oeconomicájában eleitől fogva észlelhető volt, hogy nevezetesen az egyes bibliai könyvek magyarázata, előre megállapított elvek nélkül, minden sorrendi egymásután mellőzésével került nyomtatás alá, a mely körülmény nehézkessé teszi a használati kezelést. Ezen a hiányon azonban a vállalat befejezése alkalmából kiadandó egyes tartalomjegyzék útján könnyen lehet segíteni. A mostani két füzetet teljesen **Koren Pál** békés-csabai ev. lelkész tölti be, a Zsid. levélről írt magyarázatokkal, melyeknek jellegéről már máskor szólottunk. Mindenki észre fogja venni, hogy az író e munkát végefelé hovatovább bágyad, a mit a negyven-ötven soros magyarázatok igazolnak legjobban. Mind az írókra, mind a szerkesztőkre nézve kívánatos, hogy a közlésre szánt és méltatott dolgozatok már a nyomtatás megkezdése előtt teljesen készen s rendezve legyenek s csakis kellő átnézés és helybenhagyás után kerüljön a kézirat szedés alá. Természetesen ez a feltétel ilyen önzetlen vállalatnál merőben pium desiderium. Ha csak legalább felköltötte volna ez a vállalat azt a szükségérzetet, hogy a magyar protestáns theologiai tudományosság sem lehet el többé bibliai rendszeres kommentárok nélkül! Nem volna-e helyénvaló és időszerű dolog: lépéseket tenni arra nézve, hogy ilyen munkákkal honorálja a magyar protestáns irodalmi társaság a könyvilletményre jogosult tagjait s aztán terjesztsze az ilyen műveket a szakkörökben minél nagyobb mennyiségben? Gondolkozzanak rajta, a kiket illet,

Órangyal. Imakönyv protestáns ifjak és leányok különösen konfirmáltak számára. Irta **Sántha Károly**. Budapest. Hornyánszky Viktor kiadása. 1895. Az előnyösen ismert költőpap (sár-szentlőrinczi ev. lelkész) egy igen kedves, úgy külső kiállítását, mint belső tartalmát tekintve, tetszetős imakönyvecskét nyújtott a serdülő ifjuság számára, a melyet bárki is lelki élvezettel olvashat. Tiszta vallásos érzés és költői kedély hatja át a különböző alkalmakra prózában és versben írott főhászokat, a nélkül, hogy akár a bibliai kenetesség erőszakolása, akár a költői fantázia csapongásai az imára hajló lélek csendes harmóniáját zavarólag érintenék. Alkalmasabb ajándék konfirmáltak részére alig található. Megérdemli a csinos könyvecske, hogy széles körben elterjedést nyerjen. Terjedelme 213 kis nyolczadrét lap; ára csinos vászonkötésben 1 frt, igen díszes bőrkötésben 3 frt.

Templomi beszéd, elő- és utóimádsággal, milleniumi hálaadó istenitiszteletre. Irta **Fülöp József** körmendi ev. ref. lelkész. Ára 20 kr. Kapható szerzőnél. Ma, midőn az ilyen alkalmi beszédek után oly sokan tudakozódnak, ez a 15 oldalra terjedő munkát is jó szolgálatot tehet. Alapige: 95. zsolt. 1—2 versek. „Jöjjetek el, örvendezzünk az Urnak, vigadjunk a mi szabadításunk kösziklájának. Menjünk elibe hálaadással, énekeljünk neki dicséreteket.“

„**Millenniumi Emlékkönyv**“ a címe a debreczeni Gönczyegylet azon két kiadványának, mely veres bőrtánczátú félkemény díszes kötésben, aranynyomással, és nemzetiszínű ajánló lappal bocsátatik közre. Az aranynyomású czimkép metszvényét dr. K. Tóth Mihály szép tollrajza után **Klassohn** fővárosi vésnök készítette, a kötés pedig **Hoffmann** és **Társ** műhelyéből került ki. Az egyik Millenniumi Emlékkönyv a „**Kiállítás Ismertetése**“ 12 képpel és nagy kettős műmelléklettel (szerkesztette **Vásárhelyi József**). A másik Millenniumi Emlékkönyv a dr. **Varga Bálint** által összeállított „**Szavaló könyvecske**“. Egy-egy díszes kötetnek ára (vidékre bérmentes küldéssel) 50 fillér. A mely iskola a két műből 100 példányt rendel meg: az ajánlólapok szövegébe az iskola nevét és az ünnepély napját is belényomatja minden példányba a vállalat. Ajánljuk e küldésnél és beltartalmánál fogva egyaránt alkalmas iskolai millenniumi emlékköteteket iskolafentartóink felkarolásába.

A „**Filléres Füzetkék**“ legszélesebbkörű elterjedését biztosította az államvasútak igazgatósága azon rendelkezésével, melynél fogva minden hírlap- és könyv-árúsító vasúti állomáson kaphatók lesznek ez olcsó és népszerű füzetek. A debreczeni Gönczy-egylet már fel is küldte Budapestre az első szállítmányt 2 nagy láda könyvvel az államvasúti állomások hírlapárúsító vállalatához. Az államvasútak támogatásának kieszközlésében főérdeme **Dobieczy Sándor** üzletvezetőnek van; elismerés illeti meg őt a Gönczy-egylet népnevelő munkásságának elősegítéseért. — Az egész vállalat különösen érdemes lelkészeink és tanítóink támogatására, mert alig van e füzeteknél alkalmasabb a nép között való elterjesztésre s ez úton a selejtes ponyvairodalmi termékek kiszorítására.

Figyelmeztetés. A kik a **Bitay Béla** „**Millenniumi predikációját**“ megrendelni óhajtják, rendeléseikkel sziveskedjenek **Kókai Lajos** könyvkereskedéséhez (Budapest. Károly u. 1.) vagy egyenesen a szerzőhöz (Csikszereda. Erdély) fordulni. A **Franklin Társulat**nál nem kapható. Ára 20 kr.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

22. Adatok a battonyai egyház történetéhez.

A battonyai jelenleg egyesült protestáns egyház keletkezési ideje — adatok hiányában — meg nem állapítható. Első anyakönyvi bejegyzése az 1811-ik év november 6-ikán történt esketésről szól, mely a kovácsi házi rendes predikátor által végeztetett — a kis-peregi predikátor engedelméből. Második bejegyzése 1821-ről való, a mely esketést régebbi Dombegyháza rendes predikátora végezte. Az 1827. évben történt esketés végzőjéről ez van beírva „régibb Dombegyházi annya ecclesia rendes predikátora“, a mely jegyzésből kitűnőleg tehát: ez időben már mint leányegyház Dombegyházához tartozott.

Az 1843. évben anyaegyház lett. Nevezett év június 12-én van először jegyezve Dobos András, mint a battonyai ecclesia rendes predikátora. Ily minőségben működött utána az 1847-ik évben Baranyi Ferenc. 1848-ban az egyház önállóságát elveszítve, ismét leányegyház lett s tanítóul hozatott Szilágyi Sámuel. Őt 1854-ben lelkésztanítói minőségben Tóth Dániel váltotta fel 1862. január végeig. 1862. április 19-én önálló lelkészül Vincze Sándor választatott meg. 1865. jan. 1-én Somogyi Lajos, őt 1876. okt. 7-én Ambruzs István követte; ennek 1886. okt. 30-án történt elhalálózásával Asztalos Kálmán volt időközi lelkész, 1887. okt. 1-én hason minőségben Sófalvi Károly. A két időközi lelkész után 1888. június 27-én Böszörményi Béla rendes lelkész következett s működik az Ur kegyelméből mai napig.

Az egyház kezdetben református volt csupán. 1857. nov. 5-én azonban egyesült az itt lakó ágost. hitv. evangélikusokkal. 1861. aug. 12-én a békés-bánáti helv. hitv. és békési ágost. hitv. evang. esperességek helyes küldöttsége helyben összegyűlvén, a két felekezeti protestáns egyház jogérvényes egyesítését kimondotta a következő szabatos és minden kétséget kizáró feltételek mellett:

1. A helv. hitv. törzsegyház által magához karolt ágost. hitv. evang. lelkek a következő jogokban atyafiúi szeretettel részesíttetnek: gyermekeik iskolába járatása — menten maradván a confessionális érdekek, különösen dr. Luther Márton kis kátéjának taníttatása által, — a templom látogatása, a sacramentumok élvezete az ágostai felekezet ritusa szerint, s minden néven nevezendő lelkési funkció igénybe vétele, az anyakönyvekbe való beiktatás a felekezet világos megjelölésével, mint eddigi gyakorlat szerint, úgy ezután szerződésileg egészen szabad s közös lesz a helv. hitv. egyháztagokkal.

2. Az ágost. hitv. evang. hívek viszont szíves készséggel magukra vállalják minden, az egyházban eddig fizetési szokott, vagy jövőben fizetendő terheket, sőt kész kötelesek nyilvánítani magukat a netán jövőben szükség által parancsolt nagyobb terheket is a helv. hitv. testvérekkel egyaránt viselni.

3. Hogy pedig minden birtok felett keletkezhető viszálynak eleje vétessék, közakarattal határoztatik, hogy a helv. hitv. törzsegyháznak minden mostani, úgy netán különösen a reményelt legelő elkülönítés alkalmával szaporodandó vagyona kizáró birtoka marad; másfelől a most vagyontalan ágost. hitv. evang. egyházrészek a netán jövőben egyenesen neki juttatott bárminemű vagyon osztatlan birtoklása megengedtetik.

4. Az így egymáshoz keresztyéni szeretettel simul körülbelől 450 helv. hitv., s mintegy 60 ágost. hitv.

evang. hívek látható egyesülete „a battonyai egyesült protestáns egyház“ nevet viselendi.

1862-ben jelenti az egyház, hogy „sem az egyháznak, sem az egyház belhivatalnokainak semmi földbirtoka nincs.“ Hő vágyuk volt a lelkési és tanítói hivatalok különválasztása s ily módon biztosabb alapra fektetése. E vágy megvalósítására nézve táplálta is őket azon reménység, hogy majd a legelőelkülönítés alkalmával a kincstártól földet nyerendek a belhivatalnokok részére. Lépéseket is tett az egyház, hogy ne csak legelőilletőséget nyerjen, hanem a többi egyházakhoz mérten, a lelkésznek külön 1, a tanítónak $\frac{1}{2}$ telek föld adassék. Az egyházmegye az ügyet magáévé téve, megkereste a magas királyi kamarát; de a kérés — bár alapja volt — meg nem hallgattatott! Az 1863-iki egyházmegyei gyűlés 106. száma szerint „a battonyai egyház lelkési hivatala részére 1, a tanító részére pedig fél teleknek kiadása tárgyában esperes és gondnok urak a legfelsőbb helyre folyamodván: a csász. kir. miniszteriumnak f. év április 10-ről kelt intézvénye szerint nevezett hivatalok részére a kért másfél telek meg nem adatik.“ De azért 1862. év április 24-én a lelkési és tanítói teendők egymástól elválasztattak s ez év május 1-én Pap József előbb segéd, szept. 1-én pedig rendes tanítónak megválasztott a következő fizetés mellett: 100 frt, minden tanítványtól 40 kr., 1 véka búza, 1 véka árpa, 1 csirke, lakásul 1 szobácska téli fűtővel. A gyermekek tanítása a templomban történt.

1862. aug. 10-én iskola építése határozottatott el a lelkési kertből kihalított külön udvarral 3 öl hosszú, 1 és $\frac{1}{2}$ öl széles teremmel, egy 7 láb széles konyhával s ugyanolyan szobával.

1862. június 8-án az egyház az egyházi adóviselés legigazságosabb nemét, a birtok aránylagos adózását fogadja el.

1863. febr. 15-én a szabad iskoláztatást elvileg elfogadja.

1864-iki egyházmegyei gyűlés 91. száma szerint „a keletkező egyháznak vallás iránt buzgó több érdemes tagjai, úgyszintén különböző hitfelekezeti egyesek — legelő felosztásokor — saját járandóságukból 8 holdat adtak össze.“

Az 1865-iki egyházmegyei gyűlés 15. száma szerint pedig „a legelő elkülönítésekor a lelkésznek 13, a tanítónak 6 és $\frac{1}{2}$ hold legelőjárandóság kiadatott és használatba vétetett.“ Bir már tehát az egyház 27 és $\frac{1}{2}$ hold földet.

1865. júl. 16-án Soós Zsigmond tanítónak választott.

1866. áprilisban az iskolás gyermekektől kötelezett tandíj eltöröltetett, az eddig csak elvben létező ingyen iskolázás életbeléptetett s az iskola iránt tett buzgó intézkedés az egyházmegye részéről örvendetes tudomásul vétetik. (1867. gyűlés 28-ik szám.)

1866. szept. 30-án Pap József ismét egyhangulag tanítóvá választott.

Az 1867-ik évvel új korszak kezdődik az egyház életében. Jövője biztos alapra lett fektetve a lelkész és tanító új javadalmazásával. A mi 1863-ban minden indok mellőzésével ridegen megtagadtattott: az most különös kegyelem indoklásával adatott meg. 1867. szept. 13-án vette az egyház az aradi pénzügyi felügyelőség azon átírását, „hogy ő császári és ap. királyi Felsője f. év aug. 10-ikén kelt legfelsőbb elhatározásával különös kegyelemből megengedni méltóztatott, miszerint a battonyai királyi kincstári uradalmi legelőrészből az ottani időszertinti helv. hitv. lelkész javára 56, a tanító részére pedig 28 hold 1200 □-el számítva kegyadományképen

kihasíttassék. Az egyház e nagy jótéteményt egyedül gr. Lónyai Menyhért egyházmegyei gondnoknak köszönheti, ki mint akkori pénzügyminiszter közben járt az ügyben Ő felségénél, s ki eszközölte az egyház — régebben mellőzött — kérésének teljesítését. Legyen ezért közöttünk áldásban megőrizve az ő hálára kötelező emlékezete!

1868. nov. 29-én tanítóul Kovács Zsigmond választott meg.

Ez ideig az egyháznak 1 beltelke volt, a mostani járásbírószék közelében, rajta épített templom, lelkész-tanítói lak és iskolával. E telket az egyháztanács már 1862-ben a hármasszék szűknek és alkalmatlannak találta s régebben szerette volna azt egy terebb helylyel felszerélni. A megvalósításra kedvező idő elérkezett 1869. április 19-ikén, a mikor is árverés útján megvette az egyház a város kellő közepén fekvő 1746 ölnyi területű Baur-féle telket, a melynél terebb s fekvésénél fogva e templom építésére is alkalmasabb s előnyösebb helyet sokak ítélete szerint alig találhatott volna.

Böszörményi Béla,
ev. ref. lelkész.

(Vége köv.)

Hymnus.

Előzetes észrevételek.

Az 1892-ik évben a koronázás 25. éves évfordulati emlékünnepére, Szász Károly ev. ref. püspöknek egy hymnusa jelent meg; minthogy e hymnus önmagában is igen szép, beosztása is hasonló szép, s így nekem is nagyon megtetszett: én erre a múlt évben visszaemlékezvén, arra határoztam magamat, hogy ha már az ezredév emlékünnepét az örök Gondviselés kegyelméből életben megérhettem, e rendkívül fontos és szép időszak emlékezetére, hasonló beosztással, de természetesen más tartalommal én is írok egy egyszerű hymnust, mely legalább ev. ref. templomi énekkarok számára használható legyen, s melyet a későbbi időkben is, évenként a király születése napja alkalmával templomi énekkarok s kisebb egyházakban, a hol az szokásban van, a kántor-organisták használhassanak.

Ennek megírásánál e 2 szempontot tűztem ki célul:

1. Hogy annyira egyszerű s ennélfogva a lehetőségig népszerű legyen, hogy a kik legalább olvasni s írni tudnak, első hallásra azok is könnyen s világosan megérthessék.

2. Hogy a verssorok a szótagok számára nézve hasonlóak legyenek a legrégebb verses nyelvemlékekhez, a melyek legalább a Hunyadi Mátyás király korára vezethetők vissza s így külalakjukban is a régi korra emlékeztessenek, mint a milyenek e sorok:

Mátyást mostan választotta
Mind az ország királyságra,
Mert őt adta Isten nekünk
Mennysországból őltalmunkra;

mely sorok tehát 1458-ból származhatnak és hogy a verssorok hasonlóak legyenek az egyházi énekirodalomban ismeretes legrégebb templomi énekekhez, a milyen az: „Ének a Szent István király jobb kezének megtalálásáról”, mely a Szabó Károly „Régi Magyar Könyvtára” szerint 1494-ben (vagy talán 1484-ben) Nürnbergben már ki is nyomtatott; s a milyen végül a „Königsbergi Töredék” utolsó hat sora, mely a XIV-ik századból származik s melyek különböző változatban 8 és 7 szótagu verssorok.

Jegyzet. A következő hymnus 7-ik és 8-ik sorának lehet egy és ugyanazon dallama.

Királyhymnus és egyszersmind

Esredévi hymnus.

Jövel Szent-Lélek szállj le ránk!
Szállj le, szállj a Királyra!
Hogy a szeretet fényében
Ragyogjon koronája.
Ruházd fel őt bölcseséggel,
Áld meg erős lélekkel;
S a jó Királynéval együtt,
Boldogságban, egészségben,
Áld meg hosszú élettel!

Jövel Szent-Lélek szállj le ránk!
Szállj le e szép hazára!
Hogy egyetértés áldása
Szálljon minden fiára,
Hogy a békét jól használja
A harcokban győzhessen;
S tudomány és erény által
S tudomány és erény által
Mindig boldog lehessen!

Jövel Szent-Lélek szállj le ránk!
Szállj le e hon népére!
Hogy békesség és nyugalom
Szálljon le életére.
S mint fenmaradt itt általa
Egy egész évezredig:
Maradjon fenn a magyar nép
Maradjon fenn a magyar nép
Végzetlenül időkig!

Félegyházi Bénéjám,
debreczeni ev. ref. főiskolai nyugdíjas
gymnasiumi tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Főt. Kiss Áron** püspök úr f. hó 24-én érkezett vissza Budapestről Debreczenbe, hol a konvent ülésében vett részt.

— **Az ev. ref. konvent** f. április hó 21-én kezdte meg ülését Kun Bertalan püspök egyházi és Tisza Kálmán főgondnok világi elnökök vezetése alatt. A nagy számmal megjelent tagok közt voltak az összes püspökök, köztük az újonnan választott Antal Gábor dunántúli püspök is; br. Bánffy Dezső, br. Vay Béla főgondnokok, Darányi Ignác, Szilágyi Dezső stb.; a tiszántúli kerületből Kiss Áron püspökön kívül gróf Dégenfeld József, György Endre, Széll Kálmán, Szeremley Sámuel, Tóth Sámuel, Kiss Albert stb. Az ülés megkezdése előtt a tiszteletreméltó agg püspök-elnök, Kun Bertalan mondott nagyon szép, hazafias és emelkedett szellemű alkalmi imát, mely után Tisza Kálmán üdvözlő beszéddel a tanácskozást megnyitotta, szerencsekívánatát fejezvé ki a konvent nevében Szász Domokos erdélyi püspöknek, püspöki hivatala tizedik évfordulója alkalmából. — Kun B. elnök Beöthy Zsigmond elhunytáról emlékezett meg meleg szavakban, bejelentvén, hogy ravatalára a konvent nevében koszorút tett. A konvent az elhunyt derék férfit érdemeit jegyzőkönyvben örökíttette meg. Tisza K. elnök Antal Gábor új püspököt mutatta be. Az ügyek sorrendjén határozott, hogy a 100,000 frt államszegélyből 22,000 frt fordítatik a legszegényebb ref. lelkészek segélyezésére a kerületek sorrendjére való tekintet nélkül, minek kiosztása a köz-

alapi végrehajtó bizottságra bízott. — Néhai Kovács Ferencnek a közalap javára tett 1000 forintos és Hornyánszky V.-nak a gyámintézet céljaira szánt 500 frtos adományát köszönettel fogadták. Tisza K. elnök a lelkészek segélyezésére nézve előadja, hogy ha a 800 frtos fizetési minimumot azonnal életbe léptetnék, e célra 878,000 korona államsegély, ha pedig egyelőre csak a 600 frtos minimum lép életbe, akkor 421,000 korona szükséges. Indítványozza, hogy a törvényhozás kéressék fel oly törvényt alkotására, melynél fogva a kormány utasítsa a 800 frtos minimumhoz szükséges segélynek a költségvetésbe minél előbb leendő felvételére. Ha pedig ez már a jövő évre nem lehetséges, akkor legalább a 600 frtos minimumhoz szükséges összeg vétessék föl mindenestre a legközelebbi költségvetésbe. Az indítványt, melynek tárgyalása Kiss A. felszólalására a következő napra halasztott, egyhangulag elfogadták, valamint elfogadták e tárgyban György Endre által később elkészített s a kormányhoz felterjesztendő emlékiratot is. — Szász Domokos erdélyi püspök az erdélyi kerület részéről egy emlékiratot terjesztett be, melyben az államtól azon veszteség megtérítését kéri, a mely az egyházpolitikai törvények következményeképpen a házassági ügyekben való egyházi bírászkodás megszünte miatt az egyházi és papi jövedelmekben beállott. Ez a veszteség 22,540 frtra van számítva. Kéri az erdélyi kerület, hogy a konvent támogassa ez emlékiratban foglalt kérelmet. A konvent, hosszas vita után kimondta, hogy *nem helyesli az erdélyi egyházkerület kérését*. Egyéb ügyekről legközelebb.

— **Egyházmegyei közgyűlések.** A nagy-szalontai ev. ref. egyházmegye ápril 9-én tartotta közgyűlését, melyen a megyebeli lelkészek és világiak szép számmal jelentek meg, Széll Kálmán esperes és Tisza Kálmán egyhm. gondnok elnöklete alatt. Az esperes buzgó imája után a nagynevű világi elnök mondott mély figyelemmel és megilletődéssel hallgatott alkalmi megnyitó beszédet, az egyetértés szükségét hangsúlyozván államban és egyházban egyaránt, minthogy abban rejlik a nemzeti erő. A gyűlés első sorban a nagyváradai prot. leányiskola internatusa ügyében határozott, elfogadván az építkezésre nézve a bizottság javaslatát, mely szerint emeletes épület fog állíttatni. Azután az esperesi jelentés terjesztett elő, mely a vallásérkölcsei állapotokról kielégítő képet nyújt; az iskolai ügyre és anyagi állapotra vonatkozó adatok is megnyugtatók. Az egyházmegyében 44 anya-, 8 leányegyház, 233 szórvány s 3 missziói kör van. Lélekszám 78,910, szülötteké 3613, meghaltak száma 2486. Lelkeszi állomás rendes 45 és 6 segédlelkész. A lelkeszi gyámintézet vagyona 127,114 korona. A lelkeszi gyámintézet ügyében, mely a legfontosabb tárgy volt, hosszas beható tanácskozás után, a többség az egyházmegyei gyámintézetet átalakítva továbbra is fentartandónak mondotta ki, s az alapszabályok kidolgozására egy bizottság neveztetett ki. Több rendbeli jelentések tudomásul vétele után, egyházkerületi képviselőkül megválasztottak Balogh Ambrus és dr. Tisza István; póttagokul dr. Márk Ferencz és dr. Balogh Elek. A bihari egyházmegyének az egyházközségi közgyűlésre vonatkozó indítványa helyeslőleg vétetett tudomásul.

A felső-szabolcsi egyházmegye is megtartotta a napokhan Nyiregyháza tavaszi közgyűlését Nagymáthé Albert h. esperes és Gencsy Albert gondnok elnöklete alatt. A gondnok meleg szavakkal emlékezett meg Lukács Ödön elhunyt esperesről, kinek emlékét jegyzőkönyvben örökítették meg, siremlékének felállítására s nevével nevezett alapítvány tételére gyűjtést rendeznek. Az es-

peresi hivatal betöltésére a szavazás elrendeltetett, a szavazatok május 28-ára adandók be. Az egyhm. gyámintézetre nézve, mely 83,000 frttal rendelkezik, akként intézkedik, hogy egyes lelkészek belépti díját, a jövedelem 10 %-át ez a pénztár fizeti az országos intézetbe a tagok helyett, de új tagokat nem vesznek fel, ha pedig a segélyezett kihalnak, az egész összeg az országos intézet alapjához csatoltatik. Azután a millenniumi ünnepre nézve intézkedtek. Részletesebb tudósítást lehetőleg a közelebbi számban közlünk.

— **Tanítóképesítő vizsgálat.** A tavaszi tanítóképesítő vizsgálat tanítóképezdékben f. hó 20—23-ik napjain tartott meg. A vizsgáló bizottságot Dávidházy János esperes elnöklete alatt Balogh Ferencz egyh. kerületi tanácsbíró, Zsigmond Sándor esperes és a tanítóképezdei tanárok alkották. A vizsgára 5 hittanhallgató és 19 tanító jelentkezett, utóbbiak között 3 egész vizsgára, 4 első részvizsgára, 8 befejező, 4 javító vizsgára. A vizsga rendje következő volt: f. hó 20-án az írásbeli, 21—23. napjain a szóbeli, egyszersmind ez utolsó napon a gyakorlati vizsgák tartottak. E vizsgák eredményéhez képest a hittanhallgatók közül Csernák Béla és Szabó Bertalan jó (2.), Nagy Sándor, Óri Tamás, Ablonczy Pál *kielégítő* (3.) oklevelet nyertek. A hittanhallgatókra nézve egyszersmind — a közelebbi egyházkerületi közgyűlés intézkedése szerint — ez volt az utolsó kötelezett, kedvezményes vizsga. A tanítók közül oklevelet nyertek 12-en: *kitünő* (1) osztályzattal: Döme Sándor nyíralkányi, *Pelhő Károly* resiczai, *Barla Szabó Imre* mezőhegyesi tanítók; *jeles* (2) osztályzattal: Jánosi Antal karczagi, Kardos Ferencz kisújszállási, Török Sándor kisújszállási tanítók; *elégendő* (3) osztályzattal: Forgó Gyula darai, Halka Mihály komorói, Józsanagh Zsigmond szentbenedeki, Máró Gyula gyulai, Barla Szabó Endre kisújszállási, Szücs Kálmán nagykereki tanítók. 4 tanító az első részvizsgáról nyer igazolványt, 3 pedig javításra utasított.

— **A börvelyi lelkészválasztás** ügyében, a mely egy pályázó kizáratása miatt már eddig is sok vitára adott alkalmat, Segesvári József esperes terjedelmes emlékiratot tett közzé, a melyben álláspontjának s a pályázóvizsgáló küldöttség eljárásának igazolására úgy a választás előzményeit, mint a választás lefolyását részletesen elmondja. Előadásából a meggyőződés ereje tűnik elő. Nagyobb terjedelménél fogva lapunkban nem közölhetjük; de nem is annyira ez a célja, mint inkább az illetékes bíróság tájékoztatása.

— **A békés-bánsági egyházmegye felosztását** célzó békési határozat felett a hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház presbitériuma napirendre tért, kijelentvén, hogy a békés-bánsági egyházmegye mai közigazgatási állapotát helyesnek tartja s egyuttal hasonló szellemben való nyilatkozatra hívta fel az egyházmegyei közgyűlésre küldött képviselőit is. Ezzel szemben a nagy-beckereki egyháztanács, természetesen, a felosztás és külön bánáti egyházmegye alakítása mellett nyilatkozott ápril 21-én tartott ülésében.

— **A csermői ev. ref. egyház presbitériuma** e hó 19-én tartott gyűlésén tette meg intézkedéseit az ezred-éves ünnep megünneplése tárgyában. Elhatározta, hogy a költséget önkéntes adományokból szerzi be (már eddig 7 frt 50 kr. van); lelkésztanítójának pedig a Budapestre felmehetés céljából 25 frtot szavazott meg. Ugyancsak Csermőn *Molnár Mihály* szolgáló hat koronát tett le az egyháznál nagyanyja emlékére „Molnár M.-né Kovács Zsuzsanna alapítvány” czímen.

— A „Debreczeni Jótékony Nőegylet“ **Emlékkönyve.** Városunk ezen humanitárius irányú egylete mult évi június hó 9-én tartott díszközgyűlésén ünnepelte sikereiben gazdag működésének, áldásos fennállásának 25-ik évfordulóját, s ugyanekkor elhatározta, hogy ezen negyedszázad egész történetéről *Emlékkönyvet* ad ki. Közelebb jelent meg és adatott ki ezen *Emlékkönyv*, melyet, mint ezidőszerint egyleti titkár, S. Szabó József főisk. tanártársunk és barátunk állított össze. Elvezetett olvastuk át a 84 lapra terjedő szép munkát, mely gyönyörű nyelvezetével magasan kiemelkedik a legtöbb effajta mű között, értvén szerzője azon nem csekély művészethez, hogy a száraz adatokba is életet, lelket tudjon lehelni, s megismertetvén bennünket nemcsak magának az egyletnek szorosán vett történetével, de az abban szerepet vitt és vivő úrnők és férfiak működésével, lelkük és lelkületük irányzatával is. A pompás munkából, melyet mindenkinek ajánlunk elolvasásra, legyen elég annyit kiemelnünk, hogy van ezen nőegyletnek egy 31,863 frt 50 kr. értéket képviselő leányárvaháza; eddigi árváinak teljes létszáma 68; mostan gondoz 16 árvát; tart fenn egy árvaházi iskolát 6 osztálylyal; helyiséget ad egy szép lendületet vett nőipariskolának, melyben 72 növendék tanul; segélyez számtalan inségest és nyomorodtat, összesen 41,925 forint 27 krt adván ki eddig ezen célra. Az egylet teljes vagyona 75,806 frt 23 krra megy. Istennél föl van írva azon könyccseppek száma, a melyeket ez a nemes, ez a jótékony Nőegylet az idők folyamán letörölt. Cs. L.

Szerkesztői üzenetek.

K. G. T-r. A beküldött czikket most nem közölhetjük; de lehetőleg a jövő számban egészen vagy részben ki fogjuk adni, bár éles hangja miatt nem nagy kedvünk van hozzá. A beküldött jegyzőkönyvre is reflektálni fogunk. — **G. P. N-ó.** Leveledben teljesen megnyugodtam s szíves ajánlatod szerint fogok cselekedni. — **B. S. H-ly.** A beszédet legközelebb közölni fogjuk; most nem volt lehetséges. — **B. B. B-a.** Az elmaradt számokra nézve intézkedem. — **V. Gy. Cs-ó.** Köszönöm a szíves figyelmet és jóakaratot. A küldeményt felhasználom. — **D. L. Gy-a.** A vers legközelebb jön. Köszönöm. — **Sz. M. F-u.** A versről jutott eszembe, hogy legközelebb bizonyosan írok. Addig kérem abrakolni azt a birtokában lévő nevezetes állatot, mert nagy kérésem leszen ám az ezeredik esztendőben!

TARTALOM-JEGYZÉK: Rövid szemle oktatásügyünk felett. Joó István. — **Tárcza:** Jézus gondolatai az Isten országa jövőjéről. Dr. Bartók Jenő. — Millenniumi egyházi beszéd. Révész Kálmán. — **Tanügy:** Vegyes tanügyi hírek. r. v. — **Közéletünk:** A szatmári ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése. F. Varga Lajos. — A máramaros-ugocsi egyházmegye tavaszi közgyűlése. Szikszay Zoltán. — **Irodalom.** — **Adatok** a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 22. A battonyai egyház történetéhez. Bösörmenyi Béla. — Hymnus. Félegyházi Bénéjám. — **Különfélék.** — Szerkesztői üzenetek. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat

a lemondás folytán megüresedett **matolcsi** lelkészi állomásra.

Javadalom: 1. Tiszta búza 25 köből, melyből az ételmezési szükséglet, az egyház költségén öröltetik.

2. Széna harmincz szekérrel.
3. Tüzifa tíz öl.

4. Készpénz 90 forint.

5. Szántó föld hat hold és 600 □ öl, melynek egyszeri szántását és évi adója fizetését az egyház teljesíti.

6. A temetőbeli gyümölcsfák termésének két harmada.

7. Az egyházkerület által megállapított palástdíj.

Ezen fizetésből a nyugalomba vonult agg lelkészt évenként kétszáz forint illeti.

Pályázati fölszerelt kérvények *f. é. május 17-ig Biki Károly* h. espereshez Györtelek (Szatmár) beadandók.

Debreczen, 1806. ápril 24.

KISS ÁRON
püspök.

Pályázat

az önkéntes változás által megüresedett **mándi** lelkészi állomásra, melynek évi javadalma a jelentő ív szerint 857 korona, tehát IV-ed osztályú egyház. Az előléptetett lelkész az iskolát is vezette s az 521 korona tanítói fizetést is élvezte.

Pályázati határnap *május 17.* Kellőleg fölszerelt kérvények Biki Károly h. esperehez Györtelek (Szatmár m.) küldendők.

Debreczen, 1896. ápril 23.

KISS ÁRON
püspök.

Pályázat

a **felsőbányai** — Szatmármegye — ev. ref. egyházban megürült **káplán-tanítói** állásra.

Évi javadalom:

1. 600 azaz hatszáz o. é. frt készpénz havi részletekben. Ezen összegből 100 frt lakbér czímen szerepel.

2. Az iskolaépületben egy szobából álló lakás fűtéssel.

3. A hol kívánják, a halottak temetőbe kíséréseért 1—1 frt. E jövedelem mintegy 20 frt évenként.

Kötelelességek:

A VI. osztályú fiiskolások tanterv szerinti vezetése.

Kanonikus órákon s lelkész akadályoztatáskor az istenisztelet végzése.

Kérvények *f. évi május 16-ig* alatt írottához küldendők. Az állomás mielőbb elfoglalandó.

Felső-Bányán, 1896. ápril 20.

Nagy Lajos,
ev. ref. lelkész.